Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

FRUE KIRKE I AARHUS

EN VEJLEDNING FOR BESØGENDE

AF

R. BERG

UDGIVET AF KIRKENS VÆRGE
KONSUL CHR. W. F. BESTLE

AARHUS
ALBERT BAYERS FORLAG
– JYDSK BOGFORLAG –
1904

FRUE KIRKE I AARHUS

FRUE KIRKE I AARHUS

EN VEJLEDNING FOR BESØGENDE

AF

R. BERG

UDGIVET AF KIRKENS VÆRGE
KONSUL CHR. W. F. BESTLE

AARHUS
ALBERT BAYERS FORLAG
– JYDSK BOGFORLAG –
1904

TH. THRUES BOGTRYKKERI, AARHUS

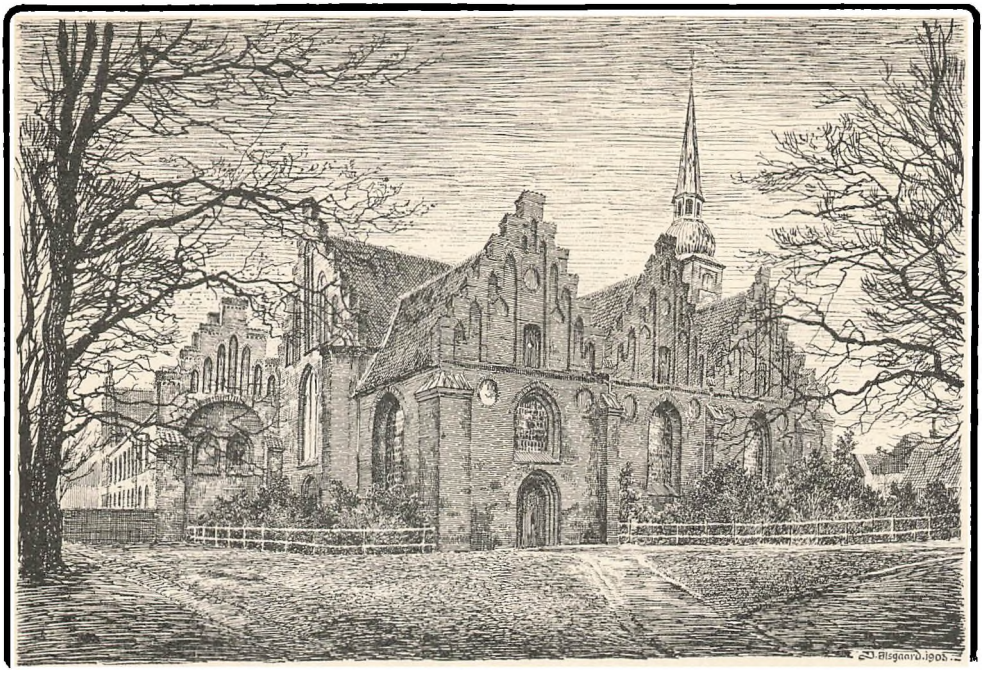

Frue Kirke set fra Syd, tegnet af J. Ølsgaard.

I.

INDLEDNING.

BEGYNDELSEN af det 13. Sekel er et mærkeligt Vendepunkt i Kirkens Historie. Ovenpaa Aarhundreders aandelig Goldhed fulgte der paa hin Tid en Vækkelse af det religiøse Liv, der som en elektrisk Strøm bredte sig fra Land til Land og fængede i alles Hjærter. I Stedet for den stive Højkirkelighed med dens Tugt af Sjælens og Hjærtets frie Rørelser, med dens tunge dogmatiske Apparat brød Bevidstheden om den enkeltes Ret til at staa i et personligt Forhold til Gud uden Mellemmand frem med stor Kraft. Det glade Budskab om, at Kristus var Verdens Frelser blev ligesom opdaget paany af Menneskene og gav sig Udslag i en Fornyelse og Inderliggørelse af Menighedslivet, som ikke havde været set siden Kirkens ældste Dage. Fromhed, Ydmyghed, Renhed, Kærlighed til Næsten var de Dyder, der nu igen blev gyldige indenfor Kirkelivet. Hele denne Fornyelse ligesom legemliggøres i Frants af Assisi og løftes op i en højere Potens i den af ham stiftede Munkeorden (fratres minores: de smaa Brødre) med deres strenge Regler om frivillig, absolut Fattigdom.

Den Aandsretning, som fik sit Midtpunkt i Frants af Assisi er ikke uden Slægtskab med de friere religiøse Rørelser, der i det 12. Aarhundrede kom

frem med Albigenserne og Valdenserne i Sydfrankrig. Men medens disse aldrig blev andet end Sekter, der stod i et bestemt Modsætningsforhold til Pavekirken og ivrigt blev bekæmpet af denne, saa fik den Bevægelse, Frants rejste, saa rivende en Udbredelse og en saa stor Mængde Tilhængere, at det var nødvendigt for Kirken at autorisere den nye Strømning for at holde den indenfor de rette Bredder.

Frants og den Skare, der havde samlet sig om ham, fik i Aaret 1210 Innocens III's Tilladelse til at prædike Evangeliet.

Man tør dog gaa ud fra, at Paven med langt større Tilfredshed har set paa de Bestræbelser, der udgik fra Spanieren Domingo de Guzman. Han var født 1170 i Calaruega i Gammel-Kastilien, studerede i sin Ungdom ved Universitetet i Palenza og blev 1194 Medlem af Domkapitlet i Osma.

For Dominicus, som Fremtiden har kaldt ham, blev den nøjeste Tilslutning til Kirkens Lære Hovedfordringen til den Kristne. Med den brændende Iver, som kun en Spanier kan udfolde, begyndte han alt fra sin tidligste Ungdom at virke for den rette uforfalskede Tro. Hjærtets Renhed og Enfold, den personlige Hengivelse i Gudsforholdet, som Frants af Assisi havde slaaet til Lyd for, fik for Dominicus ikke den Betydning som den blinde Lydighed og den ubetingede Underkastelse under Kirkens Love.

Saa stor var imidlertid den Indflydelse, Frants Eksempel udøvede, at selv Dominicus' mere retlinede Væsen bøjede sig for den. Fordringen om apostolisk Fattigdom, der stod i saa skærende Modsætning til den Rigdom og Pragt, Kirken og Gejstligheden hidtil havde udfoldet, fik en Tilhænger i Dominicus, ligesom ogsaa han blev ivrig efter at finde nye Former for Evangeliets Forkyndelse. Frants og han pustede nyt Liv i Missionsvirksomheden som de udøvede gennem omvandrende Prædikanter. To og to fulgte Dominicus' Disciple ad, levende i Fattigdom og brændende i Aanden efter at virke til Fremme af nyt Liv indenfor Kirken.

Med Hjælp af Biskop Fulko i Toulouse havde Dominicus 1214 fæstet Bo i denne By sammen med sine Tilhængere, og herfra var det, at han 1215 rejste til Rom for at indhente Pavens Stadfæstelse paa en ny Munkeorden, han vilde stifte. Dens Formaal skulde fremfor alt være at prædike og øve Sjælesorg samt at virke for Kætternes Omvendelse.

Paven, der saa, hvilken umaadelig Støtte, Kirken kunde faa i denne ny Orden, gav sin Tilladelse til dens Oprettelse, paa Betingelse af, at den vilde slutte sig til en af de allerede eksisterende Ordensregler.

Dominicus valgte Præmonstratenserreglen og 1216 stiftedes Dominicanernes Munkeorden. Dens officielle Navn blev ordo fratrum praedicatorum eller Prædikebrødrenes Orden. Som det fremgaar af dette Navn, blev Prædiken Dominicanernes vigtigste Gærning. Dominicus selv lagde sig ivrigt efter Studiet af Theologi for saa meget bedre at kunne virke til Kætternes Omvendelse. Alle Ordens-Brødrene var da ogsaa Præster, hvad der ikke var Tilfældet med Franciscanerne.

Den Ordensregel, Dominicanerne havde sluttet sig til – Præmonstraten-

sernes – var meget streng. Den var stiftet et Aarhundrede forinden, 1126, af Norbert i Prémontré i Champagne. Ogsaa hans Munke skulde særlig virke for Prædikegærningen og gendrive Kættere. Kun i Sygdomstilfælde maatte de i Begyndelsen spise Kød. Æg, Ost og Mælkemad kom aldrig paa deres Bord. I Danmark havde denne Orden et Munkekloster i Børglum og et Nonnekloster i Vrejlev. Til denne strenge Levevis kom for Dominicanernes Vedkommende Fordringen om – i Lighed med Franciscanerne – at leve som Tiggermunke, en Beslutning, der toges 1220 paa Ordenens første Generalkapitel i Bologna.

Dominicanerne fik som dem, der stod Pavedømmets Hjærte nærmest, store Forrettigheder, og de benyttedes meget i kirkelige Ærinder, saaledes ofte som Inkvisitorer. Deres Betydning øgedes meget, efter at de i Aaret 1425 havde faaet Tilladelse til at modtage Gaver til deres Klostre. Herved blev Munkene nemlig i endnu højere Grad end tidligere i Stand til at kaste sig over theologiske og videnskabelige Studier.

I Spidsen for Ordenen stod en General, der styrede de enkelte Provinser gennem Provins-Priorer. Under disse sidste hørte endelig de enkelte Klostre, der hver lededes af en Prior.

Ordensdragten var en hvid Underklædning med hvidt Skapuler og et sort Overslag med sort Kabuds. Vaabnet var en Hund med en brændende Fakkel i Munden*).

Ligesom Franciscanerne virkede Dominicanerne særligt i Byerne, men den menige Befolknings Kærlighed vandt de aldrig. Den blev hos Franciscanerne.

Aarsagen hertil er let forklarligt. Den ligger i de to Ordeners Oprindelse og hele Virkemaade. Franciscanerne forstod for det meste – rundne af Menigmands Æt som de fleste af dem var – i langt højere Grad at tale til de brede Lags Hjærte og at slaa paa de Strænge, Menigmand forstod. Omvendt blev de lærde Dominicanerpræster med deres Hang til Videnskab og streng Theologi fremmed for Befolkningen rundt om, hvor de kom. Mere og mere skiltes da ogsaa de to Ordeners Veje, og store Stridigheder herskede næsten altid mellem dem. Allerede i Middelalderen gav denne Forskel sig et karakteristisk Udslag. Dominicanerne sluttede sig udelt omkring den katholske Kirkes lærde Theologer, om Albertus Magnus og Thomas fra Aquino, medens Franciscanerne samlede sig om de frie Retninger, der udgik fra Duns Scotus.

Paa Reformationstiden synes det da ogsaa, som om den ny Lære vandt nogle af sine største og bedste Forkyndere blandt Franciscanerne. I Tyskland hørte Morten Luther til dem, i Danmark Hans Tavsen, medens omvendt Katholicismen fandt sine ivrigste Forsvarere blandt Dominicanerne.

---

*) Dette Mærke hentyder til, at Dominicus Moder havde drømt, at hun fødte en Hund, der bar en Kærte i Munden; denne Drøm anvendtes senere paa Sønnens Virksomhed som Vogter og Udbreder af Troen og er rimeligvis ogsaa Motivet til, at Dominicanerne ofte kaldes domini canes = Herrens Hunde.

Allerede meget snart efter Dominicanermunkeordenens Oprettelse indførtes den i Danmark, efter hvad en gammel Optegnelse vil vide, af en danskfødt Broder ved Navn Salomon fra Aarhus.

I Aaret 1220 ved Paaskefesten indtraadte han som Munk i Verona. Hans Agt var at gaa til Ungarn, men han naaede kun til Kärnthen, hvor han blev Prior for et Kloster. 1221 var han tilstede ved det almindelige Koncilium, som den hellige Dominicus holdt i Bologna. Derfra blev han sendt med Breve fra Paven og Dominicus til Danmarks Konge Valdemar og til Erkebisp Andreas i Lund. Rejseruten gik over Cøln og Paris og derfra til Flandern, hvor han fandt et Skib, der gik til Danmark. Da han kom ud paa Søen, rejste der sig et svært Uvejr og en tæt Taage, saa at Skibet sejlede forbi Danmark og efter mange Dages Forløb kom til Norge, til Egnen om Trondhjem. „Her maa det ikke forbigaas", fortæller den gamle Beretning, „hvorledes Hjælperen i Nøden trøstede sin Tjener, da han trængte til Trøst. Da nemlig Skibet kastedes omkring i Havet og skjultes af Bølgerne, og alle, fordi menneskelig Hjælp var ude, ventede Døden og paakaldte Gud af ganske Hjærte, saa Broder Salomon den hellige Dominicus, som netop i samme Aar gik til de himmelske Boliger, løfte Skibet op og holde det i sine Arme".

Fra Norge kom Broder Salomon ved Skule Hjarls Hjælp efter mange Besværligheder til Kjøbenhavn, hvor han traf Erkebispen. Efter at denne havde læst Pavens og Dominicus' Breve, tog han venligt imod ham. Paa samme Tid var Cardinalen Gregorius de Crescentia pavelig Legat i Danmark. Han fik fat paa Broder Salomon, som var dannet og veltalende og brugte ham som Tolk ved sine Prædikener.

Antagelig har Broder Salomon ogsaa vidst at gøre sig yndet af Kongen og Erkebispen, og vi tager næppe Fejl i at antage, at det skyldes hans Paavirkning, at det første danske Dominicaner-Kloster oprettedes i Lund 1221. Rimeligt er det at antage, at Broder Salomon heller ikke har glemt sin Fødeby Aarhus, men har gjort, hvad han kunde for at faa det derværende Kloster oprettet. Hvornaar dette er sket, vides ikke nøje. Der antages 1227, men i hvert Fald var det i Virksomhed ved Aarhundredes Midte, idet der 1246 ligesom fra de andre Dominicanerklostre sendes Munke derfra til Lifland.

Det er ikke ret meget, vi ved om Dominicanernes Færden og Virksomhed herhjemme. At de imidlertid ikke har sparet sig selv, synes den Omstændighed at tyde paa, at de nordiske Riger i Aaret 1239 paa Generalkapitlet i Paris blev en selvstændig Provins under Navnet Dacia, der styredes af en Provinsialprior og sendte to Valgmænd til Generalkapitlet. Herhjemme stod de enkelte Klostre i livlig Forbindelse med hinanden. Der holdtes med faa Aars Mellemrum Kapitler, hvor der toges Fællesbeslutninger for hele Provinsen, saaledes Aaret 1291 i Aarhus. Hvor streng Disciplinen iøvrigt var i Dominicanernes Klostre, kan man se af nogle af de Beslutninger, der er optegnede fra disse Møder. Priorerne skulde sørge for, at Brødrene passede deres Studier, yngre Studenter skulde i den Henseende skaanes for Kloster-

Bekymringer; før de unge Munke udsendtes som Prædikanter skulde de prøves, og de, der viste gode Evner, sendtes til de berømte Højskoler i Udlandet for at gaa videre i Studierne.

Viste nogen Broder sig forsømmelig eller syndede han mod Klostertugten, var Straffen streng. De bevarede Optegnelser taler om Vand og Brød fra 1 til 10 Dage, Hudfletninger o. s. v.

At Dominicanerne øvede betydelig Indflydelse fremgaar af flere Ting. I den Strid, Erik Plovpenning havde med Niels Stigsøn, var Dominicanernes Ordensforstander saaledes Meddommer, og under Striden med Jakob Erlandsøn optræder Dominicanernes nordiske Leder, Prior Absolon, ofte. At de ikke altid har staaet i noget venskabeligt Forhold til den øvrige Gejstlighed tør maaske sluttes deraf, at baade Prior Absolon og hans Efterfølger Aage stod paa Kongens Side, hvad der rigtignok ogsaa havde til Følge, at Aage blev sat i Ban af Kardinal Guido og i flere Aar var fjernet fra sin Stilling. Hverken Aage eller hans Orden ænsede Interdiktet, idet de henviste til, at det hørte med til deres Forrettigheder, at naar Interdiktet ikke holdtes i et Stifts Katedralkirke, behøvede de heller ikke at lukke deres Kirker. Denne Undskyldning vilde Kardinal Guido ikke lade gælde, og selv Paven rykkede i Marken med strenge Formaningsskrivelser til de danske Dominicanere.

Med Franciscanerne levede Dominicanerne ogsaa herhjemme som Hund og Kat. De førstnævnte stod i Kampen mellem Konge og Gejstlighed paa Kirkens Side og maatte af den Grund lide stor Forfølgelse og taale, at man udskældte dem for Forrædere mod Konge og Rige, samt at man hindrede dem i at samle Penge til sig selv og til Korstogene. Dominicanerne gjorde deres til for yderligere at hidse Stemningen imod dem, men det faar staa hen, hvilken af Parterne, der i Længden vandt størst Yndest. At begge Ordener imidlertid har boret sig dybt ind i Almenhedens Bevidsthed, kan man slutte af den Folke-Benævnelse, der blev gyldig og gængs for dem herhjemme. Franciscanerne blev for Menigmand til Graabrødre og Dominicanerne til Sortebrødre.

II.

SORTEBRØDRE KLOSTRET I AARHUS.

HVILKEN Andel, Sortebrødreklostret i Aarhus og dets Munke har haft i deres Ordensfællers almindelige Arbejde, ved vi saa godt som intet om. Det er ogsaa kun saare lidt, vi erfarer om selve Klostret og dets Historie i de godt tre Hundrede Aar, det eksisterede som saadant.

Vi ved ikke en Gang med Bestemthed, hvilket Aar Sortebrødrene er komne til Aarhus. Som foran bemærket er det sandsynligt, at Broder Salomon har virket for, at hans Fødeby skulde have et Kloster, og at hans Indflydelse har været meget betydelig kan man skønne deraf, at hans Ordensfæller er blevne modtagne overordentlig vel. De fik nemlig – om ikke straks, saa dog snart efter – overdraget den hidtidige Domkirke, St. Nicolaj Kirke, der skal være opført 1087 og laa der, hvor den nuværende Frue Kirke ligger.

At de Aarhus Munke har vidst at gøre sig gældende, kan man slutte af forskellige Omstændigheder. 1255 var Prioren for Klostret med i den Kommission, der skulde undersøge Rygterne om Kongesønnen Niels' Helligheds. 1267 var Prioren endvidere Dommer i den Strid, der herskede mellem Biskoppen i Aarhus og Øm Kloster.

Dominicaner Klostrets Convents Segl. 1438. S'. Convents Fratrum Predicatorum (De) Arus. Geheimearkivet.

Dominicaner Klostrets Priors Segl. 1438. S'. Prioris Arusiensis ordinis Predicatorum in Dacia. Geheimearkivet.

Trods den Indflydelse, Munkene har haft, har de imidlertid ikke altid forstaaet at holde Tilliden mellem sig og det menige Borgerskab ved Lige. Til Tider synes Forholdet endogsaa at have været yderlig spændt. Saaledes i Aaret 1438, da det synes som om Aarhus Borgere har tvunget en Mand ved Navn Hans Guldsmed ud af Klostret. Striden synes dog bilagt og den 28. Oktober ud-

stedte Prioren, Broder Oluf, et Brev, hvormed han siger Foged, Borgmestre, Raad og al Almue i Aarhus fri for al Skyld, Del og Trætte, som havde været mellem dem og Klostret for denne Sags Skyld.

Om Klostrets Formuesforhold ved vi heller ikke meget. At det imidlertid allerede tidligt har besiddet noget Jordegods rundt om, kan man se deraf, at Klostret Aar 1300 solgte sin Andel i en Kro i Aarhus. At det er bleven betænkt i Testamenter ved vi positivt, det skete nemlig 1268 og 1456. En Del Gods har Klostret sikkert ogsaa faaet for at synge Sjælemesser for afdøde. En saadan maatte saaledes Jens Nielsen Løvenbalk til Avnsbjerg forpligte sig til at lade afholde for den af ham dræbte Jens Jensen Brock til Clausholm, der laa begravet i Klostrets Kirke.

Foruden den Kilde til Berigelse, som Jordegodset har været, har Klostret sikkert ikke haft saa faa Indtægter ved de Indsamlinger, som dets Munke foretog paa deres Rejser, og at disse har strakt sig viden om, har vi et indirekte Vidnesbyrd om i det kendte Digt fra Reformationstiden: Samtalen mellem Peder Smed og Adser Bonde; der spottes deri over det Overhæng, Samtiden havde af de forskellige Munkeordeners Tiggerier, og af følgende Vers

„Af Randers komme Munke, de vaare graa,
her komme af Aars de sorte og saa
Af Horsens kommer der, Korset bær
saa kom Hr. Anders af Mordkær,
her komme og flere, hvor de have hjemme..."

kan man se, at de Aarhus Munke ikke har skyet at udstrække deres Vandringer saa langt som til Sallingland, den Egn, hvor Digtets Handling foregaar.

Naar det er nævnt, at Sortebrødre Klostrets Munke hyppigt skiftede Opholdssted, hvorom nogle Optegnelser fra det 13. Aarhundrede bærer Vidne, er paa det nærmeste fortalt alt, hvad vi ved om det, saalænge det var Kloster.

Da Reformationsideerne trængte herop kom der en trang Tid for Klostret og dets Munke. Borgerne var næsten alle stemte for de nye Tanker og har sikkert ikke optraadt særlig blidt overfor Munkene. Men ogsaa indenfor disses egen Kreds har der været Gæring. En af Munkene, Jens Andersen, hvis Historie har megen Lighed med Hans Tavsens, gik over til Reformationen og blev en ivrig Forkæmper for den. Vistnok 1530 forlod Munkene Klostret, der alt 1529 af Frederik I var bleven skænket til Biskop Ove Bilde og hans Efterfølgere paa Bispestolen i Aarhus, „om saa sker, at Sortebrødrene i Aarhus forlader deres Kloster."

Efter Reformationens endelige Indførelse gik Klostret over til Kronen og 1541 indrettet til et Hospital; det, der er i Virksomhed den Dag i Dag.

Benævnelsen Frue Kirke paa Klosterkirken skriver sig muligvis allerede fra Middelalderen, medens det dog ikke er udelukket, saaledes som Overretssagfører Kier har gisnet, at Navnet er overført paa den fra den ældre Frue Kirke, som laa paa Brobjærg (Frederiksgade), men blev nedbrudt 1541.

III.

KIRKEBYGNINGEN.

DEN St. Nicolai Kirke, som Sortebrødrene sandsynligvis fik overdraget ved deres Ankomst til Aarhus, har sikkert kun været en uanselig Bygning, uagtet den, inden St. Clemens Kirke blev opført, gjorde Tjeneste som Katedralkirke. Der har hersket nogen Meningsforskel om hvorvidt den har været opført af Sten, men efter de seneste Undersøgelser, der er foretaget, kan der næppe være Tvivl om, at dette har været Tilfældet. Saavidt man kan skønne, bestaar den nuværende Frue Kirkes nordre Skibsmur nemlig for en stor Del af den gamle Nicolai Kirkes nordre Mur. Den er opført af raa, ukløvet Kamp uden Sokkel; hist og her har der været indblandet Fraadsten, hvad der navnlig ses i det nordøstlige Hjørne af Muren, der er tilgængeligt ovenover Hvælvingerne paa den bevarede Rest af Korsgangen.

Efter al Sandsynlighed har Nicolai Kirke næppe været meget større end de fleste jydske Granitkirker fra Slutningen af det 11. eller Begyndelsen af det 12. Aarhundrede, den Tid, hvorfra den rimeligvis stammer. Om dens Udseende kan vi naturligvis ikke have nogen Forestilling, men den har næppe adskilt sig synderlig fra andre Granitkirker fra samme Tid. At den ikke har svaret til de Krav, der maatte stilles til en Stiftskirke, er der al Grund til at tro, og man forstaar derfor ogsaa godt, at Bisp Peter Vagnsen besluttede at opføre en ny Stiftskirke, den nuværende Domkirke, der blev helliget til St. Clemens.

Heller ikke Sortebrødrene har i Længden kunnet nøjes med den gamle Granitkirke. De trængte til en ny og større samt til Klosterbygninger med Celler og øvrige Rum for Munkene.

Der skulde dog hengaa omtrent et Par Menneskealdere, inden Munkene kunde faa deres Ønsker opfyldte, og først henimod Slutningen af det 13. Aarhundrede har de kunnet begynde paa at virkeliggøre deres Planer.

Opførelsen af en ny Kirke med tilliggende Kloster er dog kun gaaet stykkevis og meget langsomt for sig og sandsynligvis har ingen af de Munke, der var med til at lægge den første Grundsten, set Bygningen helt færdig. Der er sikkert gaaet det meste af et Hundredaar, inden alt var i brugbar

Stand. Der skulde jo ikke blot bygges Kirke, men ogsaa opføres tilstødende Klosterbygninger, som skulde slutte sig til Kirken, saaledes at de, i Lighed med hvad der var Skik ved andre Klosterbygninger, omgave en firkantet Gaardsplads (Fratergaarden), ud til hvilken Bygningerne aabnede sig ved en fortsat Række Arkader. Det var altsaa et betydeligt Stykke Arbejde, der krævede Tid og Penge, og af den sidste Vare har Klostret næppe besiddet ret meget.

Gammel Ligsten i Skibets Vestmur.

Det første Skridt til Planens Virkeliggørelse har bestaaet i at fjærne den gl. Nicolai Kirkes østre Ende, hvor man vilde opføre den nye Kirkes Kor*).

At man først er begyndt paa denne Del af Bygningen fremgaar deraf, at det afgjort er denne, som har det ældste Præg. Den er opført i Overgangsstil og gør sig navnlig gældende ved sine karakteristiske to- og tredelte lange og smalle Vinduer, hvoraf Gavlvæggen mod Øst har et tredelt og Sidevæggen mod Syd et tredelt og et todelt. I Arkitekturens Historie indtager det tredelte Vindue en interessant Plads i Kirkevinduets Genesis. Det danner nemlig et Udviklingsled mellem det lille og smalle rundbuede Vindue, som anvendtes i de romanske Kirker (bl. a. ogsaa i de ældre Partier i Aarhus Domkirke) og det store lysgivende gotiske Vindue. Anvendelsen af de tredelte Vinduer er ikke ualmindelig i danske Kirkebygninger, og er et tydeligt Kendetegn paa, at Overgangstiden har gjort sig gældende. Til de ældste tredelte Vinduer herhjemme, maa regnes dem, som findes i den af Bisp Peder Sunesøn opførte Roskilde Domkirke, hvis Forbillede er Domkirken i Tournai. Medens Vinduesgruppen i Roskilde imidlertid endnu fremtræder med runde Buer og har det midterste Vindue adskilligt højere end de to andre til Siden, saa viser Aarhus Frue Kirkes Vinduer derimod deres nærmere Slægtskab med den gotiske Stil derved, at alle tre Vinduer næsten er lige høje, og at de have en svag spidsbuet Afslutning.

At Bygmesteren dog ikke endnu havde tilegnet sig den gotiske Stils Formsprog viser de ind- og udvendige Trekvartsøjlers Baser og Kapitæler, der har Former, som ogsaa findes i de ældre danske romanske Murstens Kirker. Vi finder saaledes baade Tærninge- og Trapezkapitælet, men udførte med en langt finere og delikatere Formsans end de fleste andre Steder.

Naar man undtager Østgavlens Blendinger, der maaske er noget yngre end Vinduerne, er de nævnte Vinduesgrupper med deres Søjler de eneste Prydelser, der udmærker Koret. Granitsokkelen har kun en simpel Skraakant og Gesimsen paa den søndre og nordre Mur bestaar alene af nogle Skifter

*) Fra den gamle Nicolai Kirke stammer rimeligvis den tidlig romanske Ligsten, der nu findes indmuret i Skibets Vestmur.

udover hverandre ragende Munkesten, skiftevis lagte med Længdesiden og Smalsiden udad. Kun til femte Skifte er der benyttet en særlig tildannet Formsten.

Koret har rimeligvis staaet færdig ved Udgangen af det 13. Aarhundrede. Der skulde imidlertid hengaa endnu nogen Tid, inden Kirkebygningen fortsattes med Paabegyndelsen af Skibet, og i dette Mellemrum har man sandsynligvis maattet lade sig nøje med det, der stod tilbage af den gamle Kirke. Det er først, da man – sidst i det fjortende Aarhundrede – gik til at opføre Skibet, at denne reves ned. Kun af den nordre Mur lod man staa et Stykke, der gik ind som en Del af det nye Skibs nordre Mur. Naar man har ladet dette Stykke gammel Mur blive staaende og indskrænket sig til at forhøje det ved at bygge ovenpaa med almindelige Mursten, saa er Grunden hertil rimeligvis den, at man fra først af har tænkt sig, at denne Del af Kirkemuren skulde dækkes af Klostergaardens Korsgang. Samme Aarsag skyldes det sikkert ogsaa, at Korets Nordmur er bleven opført af gule Mursten, medens der ellers til den øvrige Del af Kirken er anvendt røde Mursten. At det nye Skib er opført adskilligt senere end Koret fremgaar af hele dets arkitektoniske Præg. Dets sydlige Mur er tildels helt forsvunden, da de nuværende tre Kapeller, der aabner sig ind til Skibet, opførtes. For at danne sig et Begreb om, hvorledes den har set ud, maa man op ovenover de nævnte Kapellers Hvælvinger. Her er imidlertid heldigvis

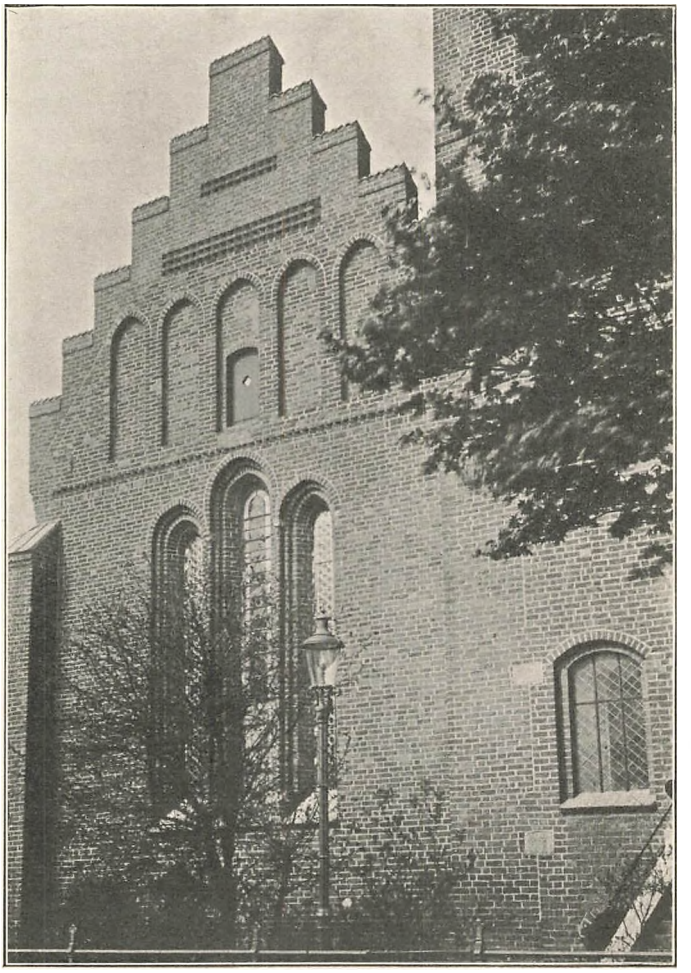

Frue Kirkes Kor, set fra Øst.

saa meget bevaret af den oprindelige Mur, at man kan faa en tydelig Forestilling om, hvorledes Skibet har set ud fra først af.

I Stedet for de slanke Vinduesgrupper, som er anvendt i Koret, har det haft store spidsbuede Vinduer, omtrent som dem, der indsattes i Domkirkens Midtskib, da dette ombyggedes i gothisk Stil. Gesimsen er, som man vil se paa Snittet i Billedet Side 16, ogsaa langt kraftigere og under den har der løbet en smuk Kløverbladsfrise. Denne minder stærkt om den, som findes over Domkirkens Midtskibsvinduer, hvad der berettiger til at antage, at Opførelsen af Frue Kirkes Skib og Ombygningen af Domkirkens Skib er sket nogenlunde samtidigt, altsaa sidst i det 14. eller først i det 15. Aarhundrede*). Det, der har givet Skibet sit Præg, har været den mere udviklede Murstensteknik, som raadede i det 14. Aarhundrede, og den udprægede gothiske Stils Lyst til at virke ved større Vinduer og rigere Profiler og Friser end i Overgangstiden.

I Skibets Vestgavl fandtes Hovedindgangen, men hvorledes denne Gavl ellers har set ud, kan man vanskeligt vide nu, da den er stærkt forstyrret ved senere Forandringer.

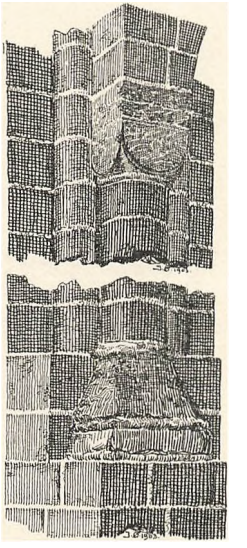

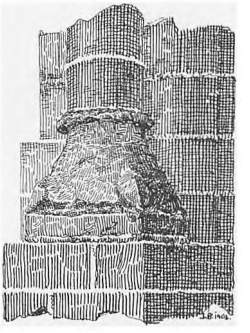

Enkeltheder fra Korvinduernes ydre Søjler.

Nogenlunde samtidig med Skibet har man sandsynligvis taget fat paa Taarnet ved Østgavlens nordre Hjørne. At det er bygget senere end Koret fremgaar af, at den Stræbepille, der oprindelig har staaet paa dette Sted, og som svarer til den, der findes paa det sydlige Hjørne, er gaaet med ind i Taarnets Murmasse. At Taarnet er bygget samtidig med Skibet, synes at fremgaa af, at der til Rosetterne midt paa Taarnet er anvendt de samme Formsten som i Frisen paa Skibets Sydmur.

Vil man danne sig en Forestilling om, hvorledes Kirken har set ud udvendigt i sin første færdige Skikkelse, maa de nuværende tre Kapeller med deres Gavle tænkes borte. Ligeledes maa man borteliminere Øst- og Vestgavlens Aftrapning, der ogsaa skyldes senere Tilføjelser. Noget helstøbt Præg har Kirken ved den Forskel, der herskede mellem Skib og Kor næppe haft, men i al Almindelighed tør det nok siges, at den har virket ret anseelig. Hver for sig maa baade Kor og Skib betragtes som smukke Arbejder, baade i arkitektonisk og kunstnerisk Henseende og begge Dele har kunnet hævde

*) Ved Sammenligningen mellem Frue Kirke og Domkirken fristes man til et Spørgsmaal, nemlig, om ikke de Rester af en ældre romansk Kirke, der er anvendt ved Opførelsen af det nuværende Kor til Domkirken, kunde hidrøre fra det da nedrevne St. Nicolai Kirkeskib.

sig ved Siden af den meste anden danske Murstensarkitektur fra det 14. Aarhundrede.

Hvad det indre angaar er det tvivlsomt, hvormeget der heraf maa regnes til det oprindelige. For at rekonstruere dette, maa man først tænke sig de tre Kapeller borte og erstattet af de tre store spidsbuede Vinduer i Skibets Sydmur, men et stort Spørgsmaal bliver det, hvorvidt Overhvælvingen er den oprindelige Dækning. Efter Karakteren af de Dværgsøjler, som bærer Ribberne, at dømme, skulde man tro, at Hvælvingerne skrev sig fra en forholdsvis tidlig Periode. Ser man imidlertid paa selve Hvælvingerne faar man det Indtryk, at de maa tilhøre en meget sen Tid. Ribberne er magre og karakterløse og svarer slet ikke til det Præg, Sideskibsarkitektur ellers har. Nu er det ingenlunde udelukket, at man vel fra først af har tænkt sig at overhvælve Kirken, men ikke har haft Raad til det lige straks. Man har derfor maattet indskrænke sig til at indbygge Dværgsøjlerne og saa foreløbig dækket Kirken med Træloft.

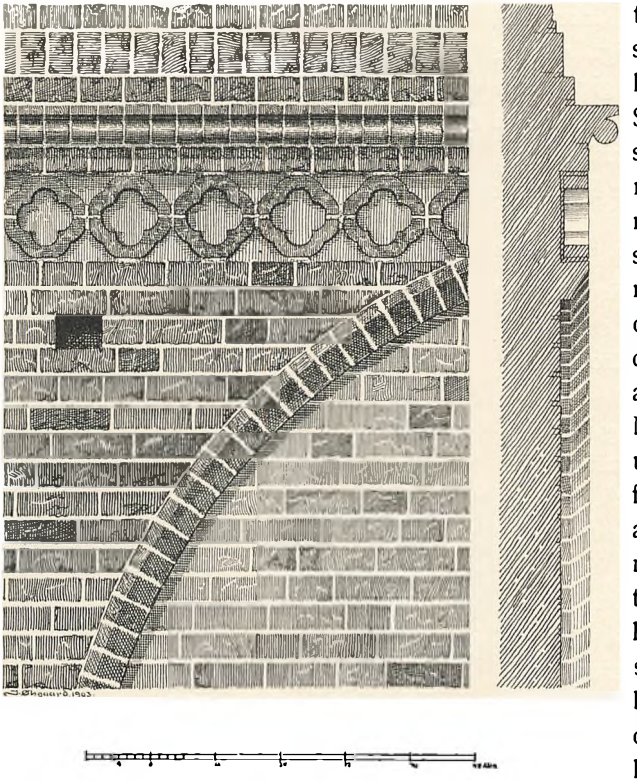

Rester af Frise og Vindue i Frue Kirkes oprindelige Skibs Sydmur.

Umuligt er det naturligvis heller ikke, at Kirken har været overhvælvet fra først af, men at disse Hvælvinger ved Ildsvaade eller paa anden Maade er faldne ned.

Som de ældste Bygningsled inde i Kirken bliver da kun tilbage Trekvartsøjlerne mellem Korets Vinduer, Indgangen fra Koret til Sakristiet, og de Dværgsøjler, der bærer Hvælvingsribberne. Det er imidlertid ogsaa i dekorativ Henseende interessante Ting.

Kapitælerne og Baserne paa Vinduessøjlerne er ligesom paa de udvendige Sider udført med stor Finhed. Kapitælerne er afvekslende tærning- eller trapezformede og med udmærkede Forhold mellem de forskellige Led.

Medens man i disse Søjler væsentlig mærker Efterklangen fra den romanske Stil, saa har Gotiken faaet mere Raaderum i de Dværgsøjler, der bærer Korets Hvælvingsribber. Særlig bemærkelsesværdige er de i Hjør-

nerne anvendte, der har kronede Hoveder som Kapitæler, og hvis Skafter ender i Kragsten, der er prydede med udhuggede Vinblade og Vinranker. Trods Overkalkning og Forvitring kan man endnu beundre det sirlige Arbejde, der udmærker dem, og som sikkert maa henregnes til noget af det bedste, der er bevaret fra denne Tid.

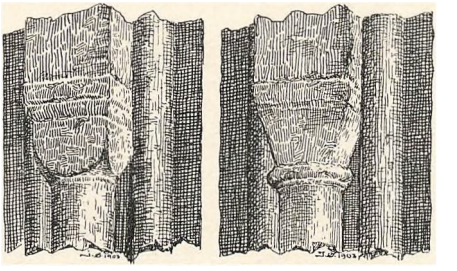

Enkeltheder fra Korvinduernes indvendige Søjler.

Nydelige er ogsaa de Dværgsøjler, der bærer den midterste Gjordbue og de til dem løbende Ribber. Skaftet bestaar af et Søjlebundt paa tre Rundstave, der foroven og forneden er samlede af flere Lag vulstformede Dækplader.

I Skibets Dværgsøjler med deres Tærningekapitæler faar den romanske Karakter atter Overvægten. De staar i et underligt uorganisk Forhold til de Ribber, de bærer, hvad der yderligere bestyrker den foran fremsatte Anskuelse om, at de nuværende Hvælvinger er af en senere Datum.

Endnu staar tilbage at nævne den smukke Portal, der fører fra Koret ind i Sakristiet. Ogsaa den tilhører med sine Halvsøjler og skønne Profilering den Overgangsstil, der er raadende i Kirkens ældste Dele.

I sin første Skikkelse har Kirken vistnok staaet færdig ved Slutningen af det 14. eller Begyndelsen af det 15. Aarhundrede. Det har sikkert været et smukt Rum at se til. De faa, men fine dekorative Skulpturarbejder, har staaet friskere end nu, og rundt om paa Vægge og Hvælvinger har Freskobilleder, hvoraf der endnu er bevaret smaa Rester fra den senere Middel-

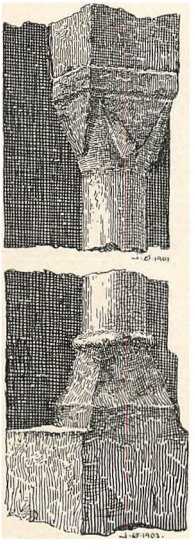

Enkeltheder fra Korvinduernes Søjler

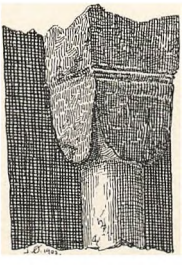

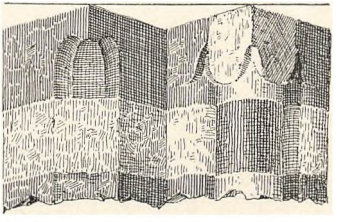

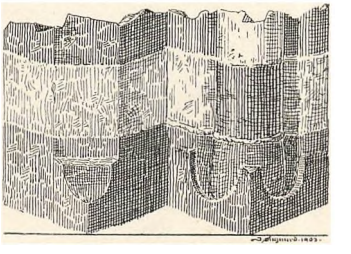

Enkeltheder fra Sakristidøren.

alder, livet op. Gennem de store spidsbuede Vinduer i Skibet har Lyset strømmet rigt ind paa Væggene og det tavlede Gulv, der maa tænkes blottet for Stolestader og andre Møbler.

Saaledes har Kirken sikkert staaet et Hundredaar til henimod Slutningen af det 15. Aarhundrede. Paa denne Tid er den undergaaet meget store Forandringer. Skibets sydlige Mur er bleven gennembrudt med de tre store Spidsbuer, og de tre nuværende Kapeller opførte i Tilslutning dertil. Sandsynligvis har der i hvert af disse Kapeller været Altre for forskellige Helgener, men for hvilke ved vi nu intet om. Den forskellige Profilering af Kapellernes Vinduer kunde lade formode, at de ikke er opførte ganske samtidigt, men hvorledes det nu end forholder sig hermed, saa staar det dog fast, at der ikke kan være noget stort Spring mellem dem. Blindingerne paa Gavlene er ganske ens og minder stærkt om dem, der findes paa mange samtidige Landsbykirketaarne, hvis Opførelse for de flestes Vedkommende netop falder paa denne Tid.

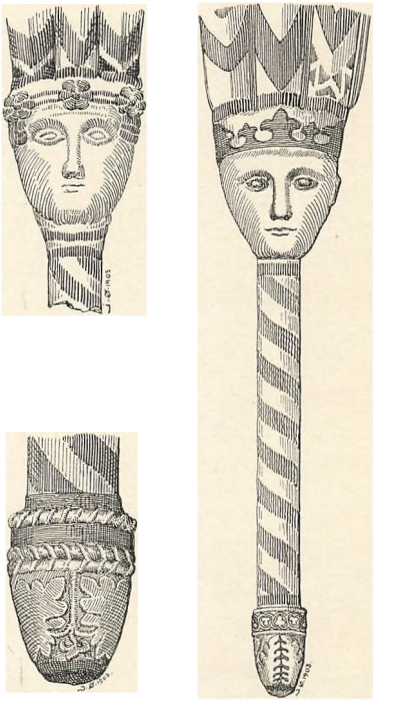

Enkeltheder fra Korets Dværgsøjler.

Som hine udmærker Formerne sig i Kapellerne ved en vis bred Djærvhed, der ganske vist er langt fjærnet fra Gothikens Lyst til slanke Former, men dog forstaar at gøre sig gældende ved en dekorativ Fylde, der viser, at man forstod, hvad der kunde naaes med det Materiale, man havde til Raadighed. Den røde Mursten kunde ikke bruges paa samme Maade som Sandsten, ikke hugges ud i kniplingsfine Ornamenter eller omhyggeligt udtungede Blomster, den kunde ikke virke ved Liniernes Dristighed eller Sarthed, men den kunde i fortrinlig Grad bruges til Fladedekoration, til Blindinger og til Baand, til pyntelige Gesimser og den var, fremfor alt, baade med og uden Glasur, udmærket i Stand til at virke livfuldt ved sit eget naturlige Farvespil. Den røde Mursten kom saaledes

Gammelt Billede fra den ældste Dekoration.

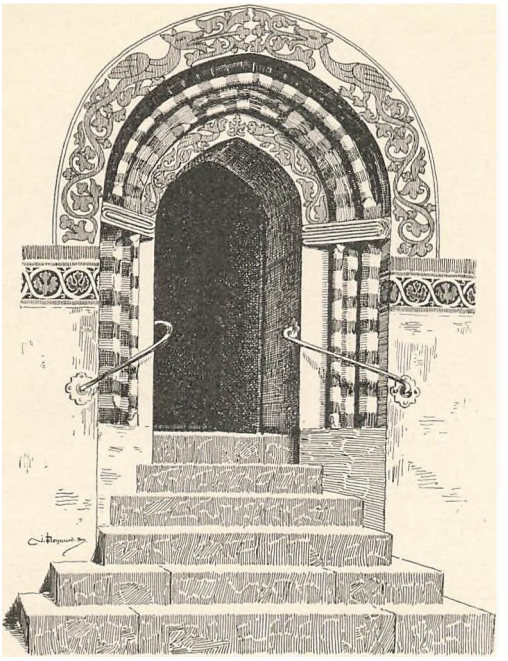

Indgang fra Koret til Sakristiet.

til at egne sig godt for den danske Nationalfølelse med dens Sans for det jævne og lidet opstyltede, og hvor stærkt den har været benyttet og yndet, yder den anselige Mængde Arkitektur, der er os bevaret fra hin Tid, et godt Vidnesbyrd om.

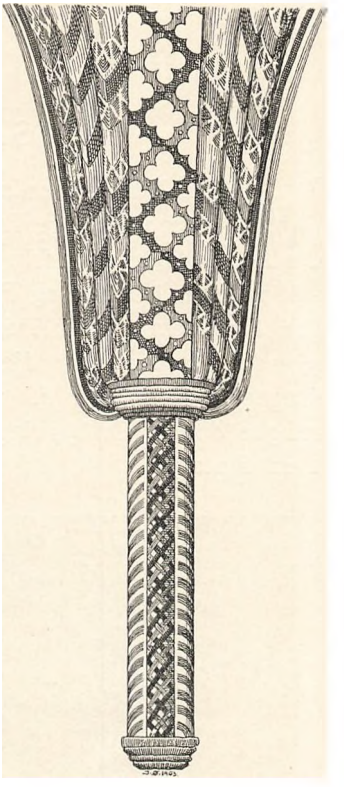

Enkeltheder fra Korets Dværgsøjler.

Hører nu end de tre Kapeller ved Aarhus Frue Kirke ikke til det bedste, der blev bygget i hin Tid, saa er Arbejdet dog af en tiltalende Ædruelighed. Gavlenes Blindinger fylder godt i Fladen og Aftrapningen paa alle tre Gavle bidrager sit til at give Gruppen Liv.

Samtidig med Tilbygningen af de tre Kapeller har Skibet rimeligvis faaet nye Hvælvinger, ligesom Korgavlen mod Øst og Skibets Gavl mod Vest blev forsynet med de nuværende Kamme.

I denne Skikkelse har Kirken i alt væsentligt staaet indtil nu. Der er naturligvis i Tidernes Løb repareret hist og her og forandret lidt, snart i den ene Ende og snart i den anden. Saaledes stammer Spiret paa Taarnet sikkert først fra det 17. Aarhundrede.

I 1865 – 66 blev Kirken restaureret indvendig under Ledelse af Bygningsinspektør Walther. Ved denne Lejlighed blev det vestligste af de tre Kapeller indrettet til Forhal. Senere er Kirken bleven forsynet med elektrisk Lys, ligesom Korvinduerne er blevne forsynede med nye, farvede Ruder. 1870 restaureredes Kirken udvendigt.

IV.

KLOSTERBYGNINGERNE.

MEDENS Kirken endnu staar vel bevaret og i al Fald ikke er undergaaet væsentlige Forstyrrelser siden Munkene forlod den, saa kan dette desværre ikke siges om Klosterbygningerne. Alene Overgangen fra Kloster til Hospital og Fattiganstalt maatte medføre Forandringer i det indre, Forandringer, der Tid efter anden helt maatte forstyrre den oprindelige indre Rumfordeling. Men ogsaa i det ydre har Klosterbygningerne ved gentagne Restavreringer lidt meget – desværre ikke mindst – ved den 1876 foretagne delvise Ombygning, hvorved en stor Del af det oprindelige er bleven tilintetgjort.

Frue Kirkes Indre, set mod Koret.

Imidlertid — saa meget er dog endnu heldigvis tilbage, at vi kan danne os en Forestilling om det oprindelige Anlæg.

Bedst kan vi se dette, naar vi gaar ind i Klostergaarden. Med Undtagelse af den østre Fløj, der er helt ny, er de oprindelige Bygninger her nogenlunde bevarede. Vender vi os mod Syd har vi da først Kirkefløjen for os med den Rest paa fire Hvælvingsfag af Korsgangen, der endnu staar tilbage. Efter Karakteren af Hvælvingerne og Profileringen af Bueaabningerne

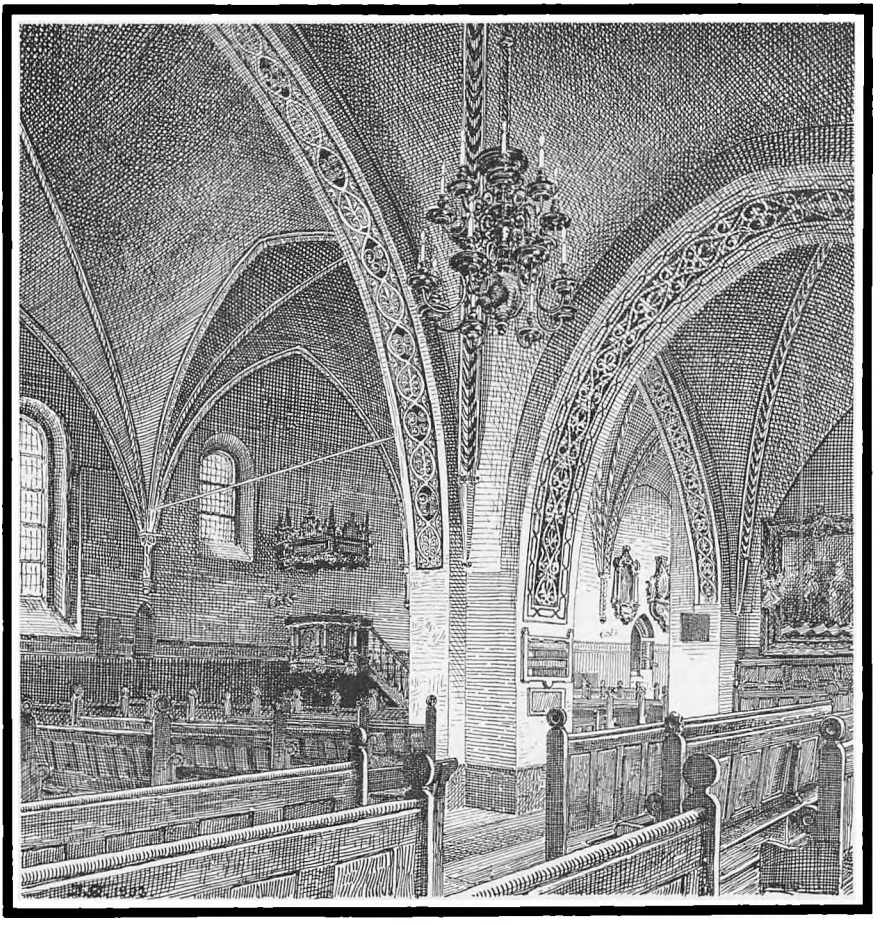

Skibets Indre, set fra de sydlige Kapeller.

ud imod Gaarden synes de at stamme fra Slutningen af det 14. Aarhundrede. At Korsgangen er bygget senere end Koret fremgaar ikke blot af disse Bygningsdeles forskellige Stilpræg, men ogsaa deraf, at Korsgangen har dækket for et todelt Vindue, der er bleven tilmuret ved dens Opførelse, samt at en Stræbepille, der har støttet en af Gjordbuerne inde i Kirken, er bleven reven ned ved samme Lejlighed. Om der nogensinde har eksisteret mere end disse fire Hvælvingsfag faar staar hen. Paa Kirkemuren, til hvilken den maa have

støttet sig, kan intet ses paa Grund af det tykke Pudslag, der delvis dækker den, og de mange Vinduesgennembrud, som har fundet Sted i en senere Tid. At det fra først af har været Meningen at føre Korsgangen helt hen langs Kirkemuren maa imidlertid betragtes som sikkert. Af tilmurede Bue-

Kor og Skib, set fra Alteret.

aabninger, som fandtes paa den i 1876 nedrevne østre Fløj synes det at fremgaa, at Buegangen har strakt sig langs denne Fløj, ligesom Spor af tilmurede Bueaabninger paa den nordre Fløj lader formode noget lignende for dennes Vedkommende. Det maa dog bemærkes, at de Buer, der har

været der, slet ikke passer i Størrelse sammen med Sydfløjens. Paa den vestre Fløj er der ikke fundet Spor, der kunde tyde paa Tilstedeværelsen af nogen Buegang.

Hvornaar Klosterbygningerne er opførte lader sig desværre ikke sige med noget bestemt Aarstal. Sandsynligheden taler for, at de – ligesom det har været Tilfældet for Kirkens Vedkommende – er blevne opførte Tid efter anden, naar Klostrets Midler har tilladt det.

Skal man dømme efter de Rester, der staar bevaret, bliver den sandsynligste Tid for Opførelsen sidste Halvdel af det 14. Aarhundrede.

Ældst er vistnok den vestre Fløj, hvor Refectoriet endnu er bevaret med to smukke Række Hvælvinger, hver paa tre Fag. Hvælvingsbuerne er

Klostergaarden.

kun ganske svagt tilspidsede og bæres midt i Rummet af to meget smukke Søjler af huggen Sten. Søjleskafterne, der er runde, hviler paa ualmindelig kraftige firkantede, temmelig raat tildannede, Baser. Kapitælerne er forskellige paa hver af Søjlerne. Den nordre er smykket med kraftigt udhugget Bladværk under Dækpladens Hjørner, hvis Tryk motiverer Bladendernes Sammenrulning. Selve Stenhuggerarbejdet er ganske fortrinligt udført, og Bladværket med dets spænstige Krusning og dybe Indskæringer, der ligesom vokser ud af Søjlen, er gjort med fin Forstaaelse for det levende hos Planten. Ogsaa den anden Kapitæl er et godt Stykke Arbejde, men paa denne er Stenhuggerarbejdet mindre detailleret. Bladværket er kun antydet og ruller sig under Dækpladen sammen til fire Knopper. Forneden mod Søjleskaftet afsluttes Kapitælet af en kraftig Rundstav, hvis Profil dog er svagt tilspidset. Dækpladen er ved tvende Hulkehlinger delt i tre Led af forskellig Bredde og danner en kraftig og værdig Afslutning paa Søjlen og et solidt Støttepunkt

for de Gjordbuer og Ribber, den bærer. I det hele hører disse to Søjler til noget af det bedste, der er bevaret af dansk dekorativ Skulptur fra Middelalderen.

Udover nogle overhvælvede Rum i Fløjens søndre Ende byder den vestre Fløj forøvrigt intet af Interesse, gennemrestaureret og forandret som den er fra den ene Ende til den anden, baade udvendigt og indvendigt.

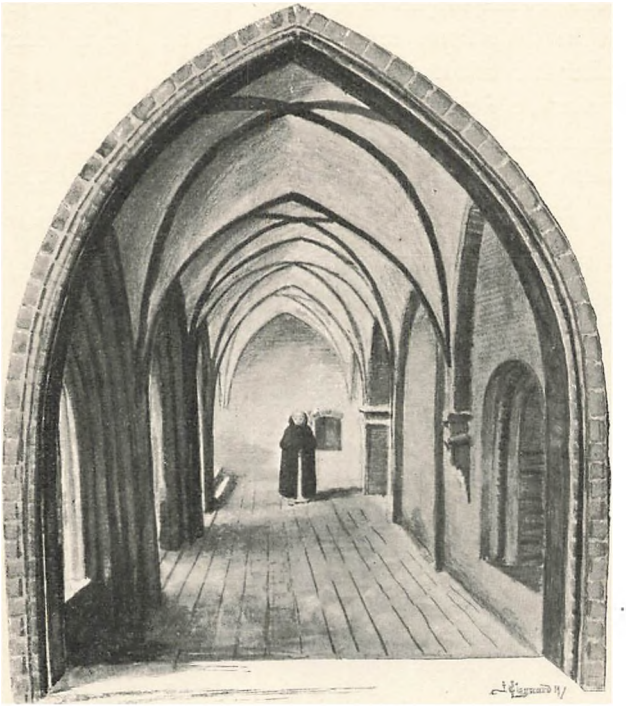

Den bevarede Rest af Korsgangen.

Heller ikke den nordre Fløj byder noget bemærkelsesværdigt, fraregnet en smuk Døraabning, der nu er tilmuret. Den østre Fløj er ny og uden særlig Interesse.

Derimod fortjener Klostergaarden som Helhed stor Opmærksomhed. Trods det, at de omgivende Fløje har mistet ikke saa lidt af deres gamle Præg, hviler der dog over de gamle røde Mure en egen dyb og alvorlig Stemning. Klosterfreden lever endnu her uden Forstyrrelse; gamle Træer breder deres Kroner langt ud over Gaarden, og Stilheden afbrydes kun nu og da af Taarnurets Slag, eller naar et af de gamle Hospitalslemmer møjsommelig rokker hen over Gaarden.

V.

ALTERTAVLEN.

DET er en selvsagt Ting, at der i en Kirke, der fra først af har tjent som Klosterkirke og senere er gaaet over til at blive benyttet som luthersk Sognekirke, ikke kan være særlig meget bevaret af det Inventar, der til at begynde med har pyntet op i den.

Fra den katholske Tid er der ogsaa kun bevaret ganske faa Ting. Den ældste Genstand er det gamle Crucifiks, der nu hænger i Sakristiet. Efter hele Figurens Stil og den Stilling, Kristus indtager paa Korset med Benene hængende lodret ved Siden af hinanden, stammer det rimeligvis fra Begyndelsen af det 13. Aarhundrede og kan for saa vidt hidrøre fra den nedrevne St. Nicolai Kirke.

Kirkens Hovedpryd er dog Altertavlen, der stammer fra Tiden mellem 1520 – 30 og sandsynligvis er udgaaet fra den berømte Claus Bergs Værksted i Odense. Den bestaar af et Alterskab med to ydre, ubevægelige Fløje med Malerier paa Indersiderne og to bevægelige Fløje, der tjener til at lukke for Midterskabet og har Malerier paa Ydersiderne.

Naar dens Fløje lukkes, dække de Altertavlens Hovedbillede, Korsfæstelsen. Paa den høje faste Fløj ser man da den hellige Anna med en Art Turban paa Hovedet. Hun har Kristusbarnet paa Armen. Ved Siden af hende staar Maria med Krone paa Hovedet og udslaaet gult Haar. Barnet rækker efter hende, og hun gør en Bevægelse for at tage imod det. Hendes Dragt er Datidens almindelige med langt udhængende, poseformede Underærmer, der er trukne stærkt frem ved Albuen. Paa Overarmen har hun et stramtsiddende rødt Ærme og paa Underarmen et lignende, forbundet med det første ved Hjælp af sorte Baand eller Snore.

Lige over for paa den venstre faste Fløj ses Hellig Olaf med Fjerbaret paa Hovedet. Hans Skæg er langt og kløftet, i højre Haand holder han Øksen og i venstre Rigsæblet. Over Rustningen, der bestaar af Brystharnisk, Benskinner og Stridshandsker, bærer han en Purpurkaabe med blaat Foer. Ved Siden har han et stort Slagsværd. Fødderne sætter han paa en Drage med kronet Mandshoved og en Guldring om Halsen.

De to indre Fløjes Ydersider er ved et bredt forgyldt Baand tværs over begge Tavler delte i to Afsnit. Baandet har sorte Grottesker med hvid Skraffering samt røde og grønne stiliserede Blomster og Frugter.

Paa det øverste Afsnit ses i Midten en Tronstol af hvidt Alabaster, bagved hvilken er ophængt et mørkt Tæppe med Guldblomster. Tilhøjre — paa den venstre Fløj — troner Kristus med Korsglorie om Hovedet,

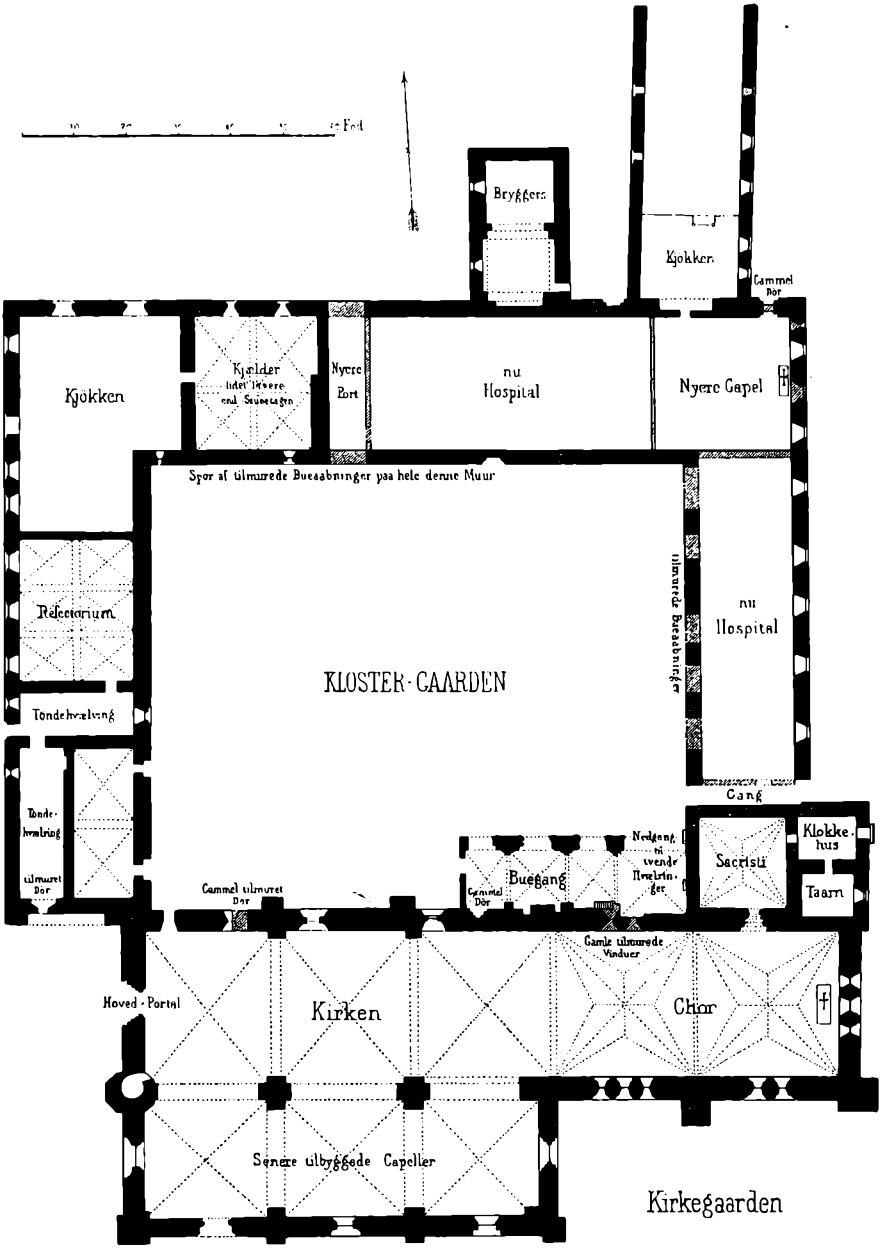

Plan af Kloster og Kirke før Restaureringen.

Hænder, Fødder og Siden er mærket af Landsestikkene; hans Skuldre og Skød dækkes af en Purpurkaabe. Med den højre Haand velsigner han Moderen, Jomfru Maria, der har Plads ligeoverfor paa den højre Fløj og er fremstillet som Himmeldronning med Krone paa Hovedet. Fødderne hviler paa Jordkuglen, der er af Krystal og har gyldent Baand om Midten.

Tilhøjre for Jomfru Maria sidder Maria Magdalene og løfter Laaget af sin Salvekrukke. Til venstre for Kristus har Johannes Døberen Plads, klædt i det traditionelle Vilddyrskind. Han peger paa Kristus, medens Lammet lægger Forbenene paa hans Skød.

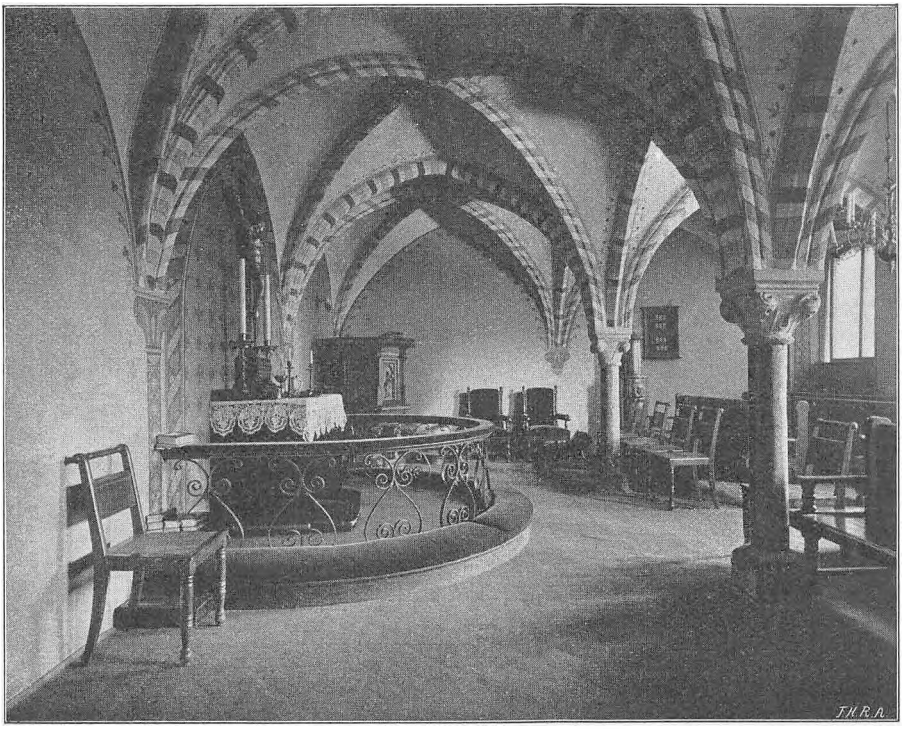

Det indre af Refektoriet, nu Hospitalskirke.

Baggrunden for Figurerne, til begge Sider af det bag Tronstolen ophængte Tæppe, er som sædvanlig i den Tids Billeder, Bjærge, hvorpaa findes en Borg og Byer med Taarne og Tinder.

I det nederste Afsnit ses længst tilhøjre den hellige Lavrentius med Fødderne stillet paa Risten. Paa Skødet har han en Bog, fra hvilken han ser tankefuldt op. Ved hans Side tilvenstre kommer den hellige Kristoforus vadende gennem Strømmen med Kristusbarnet, støttende sig til en Træstamme som Stav. Endelig har man helt til venstre den hellige Barbara foran sit Taarn. Af sin Bog synes hun at forklare den hellige Katharina af Aleksandria, der staar ved Siden af hende til højre, noget. Katharina har paa Skødet liggende en aaben Bog, i Haanden holder hun det Sværd, hun blev

henrettet med, og Hjulet ligger sønderbrudt for hendes Fødder. Baggrunden for disse Billeder er en By, omgivet af Ringmur, med røde Tage og et smukt gothisk Taarn.

Intet af disse Billeder har nogen Kunstværdi, og adskiller sig ikke fra de almindelige nordtyske Arbejder fra Begyndelsen af det 16. Aarhundrede. Det er almindeligt nordtysk Værkstedsarbejde, gjort med en vis ydre Rutine, men ellers uden nogen dybere Sans for Form eller Indhold. Figurerne er yderst ubehjælpsomt givne, næsten latterlige i deres Stillinger og Ansigterne savner saa godt som ethvert Præg af, at Maleren har tænkt paa, hvad han fremstillede. Bedst er den hellige Annas Hoved, der – som Dr. Fr. Beckett har fremsat – har en ganske portrætagtig Karakter. Det er bedst foroven, afrundet forneden, har en lille Mund med fyldig Underlæbe og en bred Næse.

Naar de bevægelige Fløje slaas tilbage, ses Hovedbilledet og Fløjenes Indersider med de mange rigt udskaarne Figurer og talrige Ornamenter. I Midten har man Korsfæstelsen. Kristi Legeme ses hængende mellem de to Røveres. Vilde man imidlertid borttage de tre korsfæstede Skikkelser, er der intet, der tyder paa, hvilken gribende Handling det er, der foregaar. Scenen underneden de tre Kors kunde snarest tænkes at forestille et Marked i en By, saa groteske er Figurerne opfattede og gengivne. Der mangler hverken Landsknægte i Slagsmaal, fulde Mænd eller smaa, piftende Drengeskikkelser. Den Tid, hvor denne Fremstilling blev til, havde forlængst forladt den tidligere Middelalders strænge og højtidelige Stil, og de religiøse Æmner var ikke som forhen selvskrevne til kunstnerisk Behandling. De Kunstnere og Kunsthaandværkere, som virkede i det 15. og 16. Aarhundredes Købstæder, var ikke længere Præster eller Munke, de levede midt i Datidens bevægede Borgerliv og lod sig inspirere af de Mennesker og de Ting, der omgav dem. De malede med større Forstaaelse en drukken Landsknægt end en Helgens Martyrhistorie. Paa de religiøse Billeder fra denne Tid, er det da heller ikke de hellige Personer, der har været Genstand for Malernes Opmærksomhed. De fremstilles ganske traditionelt, hvorimod al deres Kunstnerglæde og Skabertrang kommer Bipersonerne til Gavn. I dem rører hele Datidens Virkelighedstrang og Kærlighed til det daglige Liv sig, og det er ved at fremstille dem, at Kunstneren viser os, hvad der har ligget ham paa Hjærte.

Saaledes netop med den heromhandlede Altertavle.

Kristusskikkelsen er ganske traditionelt opfattet, men saa ofte havde Datidens Billedskærere øvet sig paa at gengive den korsfæstedes Skikkelse, at det næsten altid lykkedes at faa noget godt frem i den. Ogsaa her er Kristus paa Korset bleven et forholdsvis godt Stykke Arbejde. Den magre Krop er lykkedes udmærket, Armene er en lille Smule for træagtige, hvorimod de lange, tynde Ben med de opsvulmede Aarer er fortræffeligt udførte. Det lidende og forpinte kommer særlig godt frem, og der er med Undtagelse af det altfor stærkt flagrende Lændeklæde en Ro og Værdighed over Figuren, der staar i en skærende Modsætning til Altertavlens øvrige Fremstilling. Til Foden af Kristi Kors klamrer Marie Magdalene sig, medens to

Altertavlen i Frue Kirke.

andre hellige Kvinder, klædte i Datidens Borgerkonedragt, staar bedende ved Siden af. Underneden er Maria sunken om i Johannes' Arme, medens en af de hellige Kvinder bøjer sig over hende, og en skadefro Mandsperson staar og gotter sig over hendes Smerte. Naar man undtager disse Figurer, som efter Overleveringen hører med til Korsfæstelsen, er næsten alle de andre rene Genrefigurer, og selve den segnede Maria kunde for saa vidt lige saa godt forestille en Kone, der faar ondt paa Gaden af al den Støj og Spektakel, som omgiver hende. Overmaade grotteske er saaledes de to Røvere fremstillede. Deres Stilling paa Korset f. Eks., der vel for Kunstnerens Bevidsthed særlig har skullet udtrykke Smerte, ligner snarere et Par Akrobaters, der sno sig rundt i en Reck. Den gode Røver er fremstillet i hvid Skjorte som Tegn paa hans Salighed, ved hans Side flyver en Engel bort med hans Sjæl. Den onde Røver hænger derimod i fuld Landsknægtdragt med opslidsede Klæder. Venstre Arm og Ben har han slynget sammen om Korsets Tværtræ, Kroppen hænger ud til Siden og Hovedet samt højre Arm og Ben nedad. En Djævel, der flyver bort med hans Sjæl mangler nu, men Mærkerne, hvor den har siddet, ses tydeligt. I Baggrunden, under hans Kors, slaas tre Soldater, et Slagsmaal, der er gengivet særlig drastisk. Den ene Soldat er kastet til Jorden og prøver paa at værne sig mod Angriberens kvælende Haandtag ved at tage fat om dennes Næse. Angriberen anfaldes bagfra af en tredie, der griber ham i Haaret med venstre Haand, medens han svinger en Stok eller et Sværd i højre. Ved Siden af denne Gruppe mellem Kristi og den onde Røvers Kors bæres en saaret Mand med et af frygteligt Smerte forvrænget Ansigt bort paa en Baare. Pladsen paa den anden Side optages, foruden af en bedende Kvinde, af en Gruppe paa tre Mænd, der indbyrdes samtaler, og længst tilvenstre ses to Mænd i Slagsmaal samt en grædende Moder med sit Barn paa Skødet. I Forgrunden tilvenstre ses en Negerfamilie, Mand, Kone og Barn dragende ind paa Scenen. Drengen, der stikker Fingrene i Munden og piber, er sikkert et ypperligt Eksemplar paa en Gadedreng fra Datiden, en Figur, greben lige ud af Livet. Dette gælder ogsaa om den lille Krøblingefigur, der er anbragt tilhøjre for Maria og de Personer, som omgiver hende. De unaturlig korte og forvoksede Ben slæber han efter sig, medens han bevæger sig frem paa Hænderne. Ansigtet er forvrænget til en hæslig Grimace. En lille Hund sidder foran ham og kløer sig med det ene Bagben. Ligeledes er de to Mandsfigurer tilhøjre, der

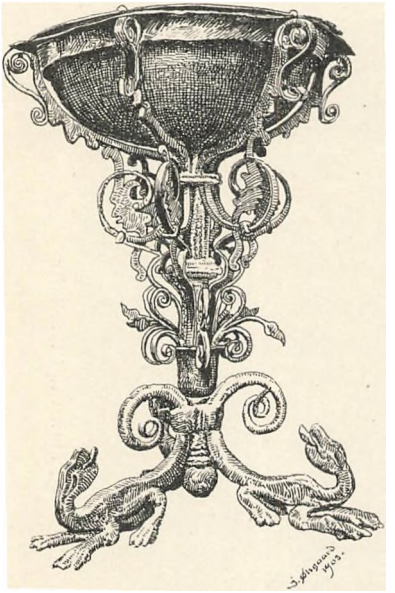

Døbefonten.

synes lige ved at ryge i Haarene paa hinanden overordentlig levende. Et mere alvorligt Udtryk er det lykkedes Kunstneren at faa frem i tre Rytteres Ansigter. Figuren længst tilvenstre forestiller Longinus, medens de to Ryttere tilhøjre uden Tvivl skal være Pilatus og den troende Høvedsmand. Pilatus har Turban paa Hovedet og holder en Hellebard i højre Haand; han holder i Samtale med Høvedsmanden, der med betænksom Mine løfter Haanden for bedre at demonstrere det, han fremfører.

Hele Fremstillingen indrammes af to udskaarne og gennembrudte Søjler, paa hvis Kapitæler findes Baldakiner med Helgenindestatuetter. Fra begge Søjlekapitæler udgaar til Siderne Grene med stærkt kruset gothisk Bladværk, som danner Afslutningen foroven.

Figurerne paa Tavlen er af perspektiviske Hensyn af forskellig Størrelse og mer eller mindre rundt udskaarne eftersom de staar i Baggrunden eller Forgrunden. Farverne er udmærket bevarede. Der er til Dragterne anvendt hvidt, blaat, rødt og grønt i lysere eller mørkere Toner. Hist og her er der paasat Guld. Figurernes Hudfarve er for Kvindernes Vedkommende lyserød, for Mændenes rødbrun, Negernes er mørkebrun, medens den Figur, der spotter Jomfru Maria er gjort gul. Baggrunden er forgyldt med et fladt Mønster af Egegrene med Agern og Blade. Omkring Altertavlens og Fløjenes tre Sider løber en blaa Hulkehl, besat med støbte og forgyldte Rosetter. Saavel Midtertavlen som Fløjenes Sider er indvendig forsølvede.

Døbefadet. Efter Fotografi af L. Andersen.

Endelig kommer vi til Fløjenes Indersider. De er begge ved et Baand over Midten delte i to Afsnit, hvoraf hvert igen ved Søjler falder i fire Felter med hver sin Figur. Denne Inddeling havde krævet en stræng arkitektonisk Holdning hos Figurerne, men denne Fordring har Kunstneren ikke brudt sig om at fyldestgøre. Tværtimod vrider og vender Figurerne sig, som om de forsøgte paa at sprænge deres Indramning, og forsaavidt passer deres Bevægelser godt til Hovedtavlens stærke dramatiske Handling. Det kan dog ikke siges, at denne spores i Figurernes Miner, hver for sig er Skikkelserne rene Genrefigurer, tagne fra Gaden og iklædte den for hellige Figurer traditionelle Dragt, hvis Folder slynges og snoes i dristige Knæk, svarende til Figurernes kraftige Kropvridninger. Stod der ikke skreven under hver Figur, hvilken Helgen den skulde forestille, vilde man forsværge, at der var tænkt

netop paa denne. I øverste Række paa højre Fløj, regnet fra Midtertavlen, findes Billeder af Biskop Nicolaus af Myra, Kirkens Skytshelgen, Apostlene Peter, Paulus og Johannes. I nederste Række ses Thomas fra Aquino, Dominicanernes store Læremester samt Jacob den ældre, Philip og Bartholomæus. Paa venstre Fløj findes i øverste Række Dominicus i sin Ordensdragt og med en Hund med en Flamme i Munden ved sin Side, endvidere Jacob den yngre, Andreas og Simon*). I nederste Række endelig Dominicanermartyren den hellige Petrus i Ordensdragt, Mathias med Øksen, Thomas med Spydet og Marcus med Evangeliebogen.

Den nuværende Predella er ikke den oprindelige. Denne blev i Aaret 1820 afgivet til Kommissionen for Oldsagers Opbevaring og findes nu paa Nationalmuseet i København. Den har rimeligvis været benyttet som Gemmested for de hellige Kar. Paa Fløjenes Ydersider saas oprindelig Kirkens fire store Lærere; Figurerne paa højre Fløj er imidlertid helt overmalede med mørke Farver, hvorpaa er malet med forgyldte Bogstaver fra ca. 1600 en Indskrift paa Latin dels af Davids 22. Salme: „Min Gud, min Gud, hvorfor har Du forladt mig? . . . Vore Fædre forlod sig paa Dig, de forlode sig paa Dig, og Du frelste dem, men jeg er en Orm og ikke et Menneske, Menneskenes Spot og Folks Foragt. Alle de, der se mig, spottede mig; de vrængede Mund og rystede paa Hovedet“ og dels af Esaias 53. Kap.: „Visselig, han haver taget vore Sygdomme paa sig og baaret vore Smerter . . . han er saaret for vore Overtrædelser, knust for vore Misgærninger . . . vi har faaet Lægedom ved hans Saar“. Paa venstre Fløj ses endnu de siddende Figurer Pave Gregor, i hvis Skød Bogen ligger, og Biskop Augustinus, holdende det af Pilen gennemborede Hjærte i højre Haand, Krumstaven i venstre; en hvid Seddel slynger sig om hver af dem, men Indskriften er nu ulæselig. Paa den røde Grund staar de gulmalede Glorier bag deres Hoveder. Ogsaa tværs over denne Fremstilling er med gyldne latinske Bogstaver i den protestantiske Tid malet et latinsk Sprog af Skriften, Kristi Svar til Nikodemus (Joh. Evang. III 16—18): „Saaledes elskede Gud Verden, at han gav sin Søn den enbaarne, at hver den, som tror paa ham ikke skal fortabes, men have et evigt Liv. Thi Gud haver ikke sendt sin

Alterkande. Fot. af L. Andersen.

*) Underskrifterne Jakob og Simon ere vistnok fejlagtige. Jakobs Attribut er en Valkestok og ikke en Sav, Simons er en Sav, medens han her holder en Kølle (jfr. Fr. Beckett: Altertavler i Danmark fra den senere Middelalder S. 135).

Søn til Verden, at han skal fordømme Verden, men at Verden skal frelses ved ham. Hvo som tror paa ham, skal ikke fordømmes, men hvo som ikke tror, er allerede fordømt, fordi han ikke tror paa Guds enbaarne Søns Navn."

Paa hver af Fløjenes Indersider sidder to Dominicanerhelgener, iført Ordensdragter, i Samtale; bag deres Hoveder staar gyldne Glorier. Indholdet af deres Samtale antydes ved de Genstande, de holder i Hænderne*). Paa højre Fløj er det en mandlig og en kvindelig Dominicaner; hun bærer Kristi Tornekrone over det hvide Hovedslør, Blodet løber hende ned ad Pande og Kinder, og i hendes højre Side ses Spydgabet; hun er altsaa et levende Billede paa den Korsfæstede. I højre Haand holder hun en Nagle, i venstre et Hjærte. Det er Kristi store Kærlighed og Betydningen af hans Lidelse, hun demonstrerer, medens Dominicaneren peger paa den aabne Bog, han holder i Skødet, mindende om Kristi Kærlighed og Vælde, thi paa dens venstre Blad er malet Kristus paa den yderste Dag, iført Purpurkjortel, staaende paa Regnbuen og med tvende Sværd udgaaende fra sin Mund, og paa dens højre Blad staar Initialen A (Begyndelsen).

Af de to Dominicanere paa venstre Fløj holder den ene et Hjærte frem, i højre Haand holder han en Flamme, den anden, der har den aabne Evangeliebog i Skødet, holder en Korsstav i venstre Haand, og forneden ved ham ses Djævelen. Det er Troens Udbredelse og den kristne Kirkes Kamp mod Vantroen, der er Emnet for deres Samtale.

Disse Predellabilleder, der forøvrigt er tørt malede og snarere ringere end Fløjenes Malerier, henvender sig ligesom de tilsvarende i Aarhus Domkirke, paa Grund af deres mystiske Indhold, i snævrere Forstand til Gejstligheden, medens de udskaarne Fremstillinger mere taler til Folket**).

---

*) Der kan for Mændenes Vedkommende maaske være tænkt paa de samme tre Dominicaner-Helgener, som ere fremstillede paa Hovedtavlen, medens der med Nonnen maaske er tænkt paa Katharina af Siena, død 1380, kanoniseret 1461.

**) Beskrivelsen af Predellaen er taget efter Fr. Beckett Altertavler i Danmark.

VI.

KIRKENS ØVRIGE INVENTAR.

ALTERTAVLEN er selvfølgelig Kirkens fornemste Pryd og den, der først og fremmest tiltrækker sig Opmærksomhed, opstillet som den er i Baggrunden af Kirken, hvor den med sin Forgyldning og sine rige Farver maa drage alles Blikke paa sig. Alligevel vilde det dog være Synd at forbigaa det øvrige Inventar, blandt hvilket der findes adskillige Ting, der fortjener at betragtes med Interesse.

Prædikestolen er saaledes et smukt Stykke Billedskærerarbejde fra Christian den IV's Tid. Noget Kunstværk kan man vel ikke kalde den, men der er gode Forhold i den, og Arbejdet er udført baade godt og omhyggeligt af en Mester, der forstod at haandtere sit Værktøj.

Højt over almindeligt Haandværkerarbejde staar derimod Døbefonten

Oblatbøsse.

Selve Fonten bæres af et Smedejærnsstel fra Christian den IV's Tid. Foden dannes af tre Drager, hvis Haler samles i en Ring omkring den bærende Søjle. Fra denne løber dekorative Led, udskaarne som en Slags hornede og skæggede Satyrhoveder, op til Stellet. Dette er udtakket og ender i snoede Spiraler. Der, hvor Stellet samles om Søjlen findes ligeledes smedede Spiraler og Bladværk, alt ordnet med stor dekorativ Sans og udført med fortrinlig teknisk Dygtighed.

Døbefadet, der er af Sølv, er ældre; det stammer fra den sent gothiske Tid, omkr. ved 1480 og har i Midterfeltet en Engel der holder to Vaabenskjolde, hvis Billeder i Tidens Løb er forsvundne paa Grund af Pudsning. Omkring Midterfeltet findes en nu næsten udslettet Indskrift og der uden om igen en Gren med store udtandede Blade. Ogsaa dette Arbejde er et fortrinligt Stykke Kunsthaandværk, der fortjener at bevares med Omhu, saa at det ikke skal blive mere slidt end det allerede er.

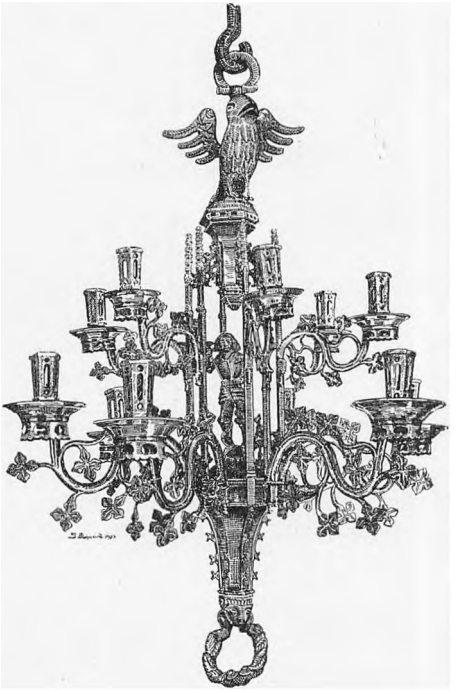

Lysekrone i Vaabenhuset.

Forinden vi forlader Koret bør endnu nævnes Alterkanden og Oblatbøssen, begge af Sølv.

Alterkandens Beholder er tykbuget med stort Haandtag, Laag med drevne Bladornamenter og endende i en Vindrueklase. Tuden dannes af et skellet Uhyre med Næb. Foden har drevne og ciselerede Bladornamenter. Paa Beholderen findes en Indskrift, der ogsaa fortæller Kandens Historie:

„Dricher det er Jesv Blod. I Jesv Christi Nafen Kierligheden af Gvds Bennedidelse oc Naade gifver oc skienker Johannes Jensøn oc Anna oc Katrina denne Sølf Kande Evindelig at broges I Herrens Hellige Nador. Gvd til Ære oc alle tro Christelig Medbrødre oc Søstre, som nv er eller kommendis worder I Wor Frve Sogen til Gafns oc forbyder wi paa Gvds Wegne alle Ihvem som helst di er heller Werre kand for di hellige Samfvndis Kande herfra at tage eller i nogen anden Maade at brvges Wnder Gvds egen Wrede oc Straf som det skiede Hellidorvs Baltazar. Gvds Ord er sandrv ja oc Amen oc mercher det hvem som wil daa slaer det hannem aldrig feil Anno Domini 1572. Den første gammel Kande weyet 59 Lod nv haffver Wor Frve Sogne Mend lade den omgiøre oc lagt der til af Kierchens Penger 43 Lod oc weyet saa til hobes 102 Lod Anno Domlni 1667 er denne Kande nv atter omgiort oc tillagt

af Kierchens Penger til Gvld 30 Rix Daaler noch Sølf 26 Lod weyer saa tilhobis 132 Lod."

Ogsaa Oblat Bøssens Historie fremgaar af dens Indskrift:

„Denne Ablad Bøs hør wor Frve Sognefolck til wdi Aarhvs oc er giørt af den Sølfkand, som salig Knvd Mickelsen sckenck Kircken, hvilcken blef fra Kircken staalen 1593 oc igien fvnden 1595."

Af Lysekronerne fortjener den, der nu findes i Forhallen særlig at bemærkes. Stellet bestaar af en aaben Baldakin, hvorunder den hellige Georg med Dragen er anbragt. Dekorationsmotiverne til Stellet er hentede fra gothisk Stenhuggerarbejde, medens Armenes Forbillede er Grene med korsformede, dybt udskaarne Blade. Forneden ender Kronen i et Dyrehoved, i hvis Gab en Ring og foroven er anbragt en Ørn med udslaaede Vinger.

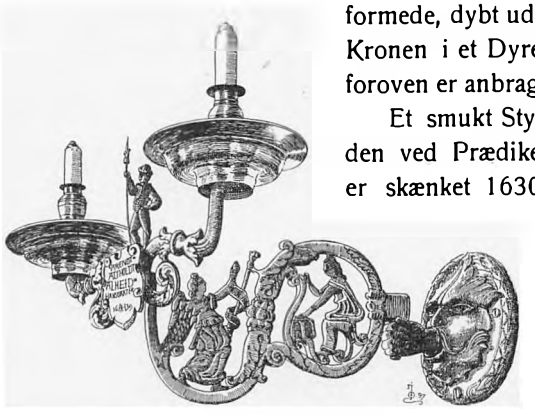

Lampet ved Prædikestolen.

Et smukt Stykke Metalarbejde er endvidere den ved Prædikestolen anbragte Lampet. Den er skænket 1630 af Arendt Altholt og Alheid Hansdatter*). Selve Lampetten bestaar af en spiralformet Gren, baaret af en knyttet Haand, der udgaar af Munden paa et paa Væggen anbragt fantastisk Hoved, udhamret af en Metalplade. I Spiralslyngningerne findes Bebudelsen fremstillet. Mellem de to Grene, der bærer Lysene, staar en lille Figur, forestillende en Landsknægt. Alt meget dekorativt og virkningsfuldt anordnet.

De øvrige Lysekroner er med Undtagelse af en nyere fra det 17. Aarhundrede. Den, der hænger i det vestligste Kapel er skænket 1638 af Borgmester Hans Pedersen og hans Hustru Kirsten Lawersdatter**). Lysekroner i Nabokapellet er fra 1648 og har Indskriften: Si Deus pro nobis, quis contra nos. Endelig stammer Korets Lysekrone fra 1643 og er forsynet med følgende Inskrifter: An Gottes Segen ist alles gelegen.

Orgelet paa et Pulpitur i det vestlige Kapel er opsat 1866.

---

*) De ligger begge begravede i Kirken. Deres Ligsten er opstillet i Vaabenhuset (Indskriften: se S. 40 Nr. 1).

**) Ogsaa dette Ægtepar er begravet i Kirken. Deres Epitafium hænger nu paa Korets nordre Væg nærmest Skibet (Indskriften: se S. 44 Nr. 18).

VII.

EPITAFIER OG LIGSTEN.

DA Kirken fra en stille Klosterkirke gik over til at blive en luthersk Sognekirke har dette naturligvis i mere end en Henseende givet den et nyt Præg. Menigheden har faaet sine Stolestader, fornemme Folk maaske særlige Pulpiturer. Thi for Godtfolk gjaldt det om, at de, ligesaa vel som ude i det virkelige Liv, ogsaa indenfor Kirkens Mure markerede, hvad de skyldte deres Stand og Værdighed. Det var lige ned til vor Tid en af Kirkens væsentligste Indtægter at sælge Stolestader og enhver Sognemand, der satte Pris paa sit gode Navn og Rygte, var nødt til at have sin særlige Plads. Naturligvis gav denne honnette Ambition Anledning til megen Forargelse, som dog heldigvis nu ikke længer gives, efter at Kirken forlængst har indført aabne Stolestader. Men Forskellen gjaldt ikke blot for dette Liv, den førtes med beraad Hu over i det næste. Det gjaldt ikke blot om at have en fin Plads, medens man levede, men ogsaa efter at man var død. De, der havde Raad til det, nøjedes ikke med at ligge udenfor paa Kirkegaarden, de købte sig et Lejested indenfor Kirkens Mure, stiftede Legater for at Begravelsen kunde blive vedligeholdt og opsatte Ligstene eller Mindetavler, udførte med større eller mindre Kunstfærdighed og i finere eller simplere Materiale, alt eftersom Kravene var. Som Regel indeholder disse Mindesten eller Mindetavler de jordedes Navne og deres Fødsels- og Dødsaar. Ofte er det sidste dog ikke kommen med, idet den overlevende, der har bekostet Monumentet, har ladet det opsætte inden sin Død, og naar denne saa er indtruffen, har de efterlevende forsømt at sætte de manglende Tal paa. Tit er Monumenterne hele Slægtstavler, der fortæller de begravedes Livshistorie i korte Træk, Forældres, Hustrus eller Hustruers og Børns Navne og Livsstillinger, deres gode Gerninger m. m. Som Regel ender de med et fromt Ønske om de begravedes Salighed. Hvad der giver disse Monumenter Betydning er den Omstændighed, at de ofte er smukt udførte; ikke saa faa af dem er sande Pragtexemplarer paa Billedhugger- eller Billedskærerarbejder, og heller ikke saa faa har gode Portrætter eller andre billed-

lige Fremstillinger. De danner i det hele et interessant og værdifuldt Materiale til Forstaaelsen af dansk Kunst i Rennaissancen og de følgende Tider.

De Godtfolk, der lod disse Mindesmærker opsætte, var da forsaavidt ogsaa fuldt ud paa det Rene med, at de ikke blot forevigede sig selv, men at de ogsaa bidrog til at smykke Kirken. Dette udtales ofte ligefrem i Indskriften, f. Eks. paa Raadmand Oluf Sørensens Epitafium i det vestlige Kapel,

Epitafium over Borgmester Hans Pedersen.

paa hvilket Indskriften begynder saaledes: „Gud til Ære, Kirken til Prydelse og de Efterlevende til Amindelse er dette Epitafium opsat og bekostet . . ."

Frue Kirke har bevaret flere fortrinlige Epitafier fra det 17. og 18. Aarhundrede. Nævnes kan saaledes Borgmester Hans Pedersens fra Korets nordlige Væg. Det er en stor pragtfuld Trætavle i Rennaissancestil med Ornamenter i Rulleværk. I Midten af Tavlen findes en Gruppe Familieportrætter, forestillende Borgmester Hans Pedersen og Hustru Kirstine Lavridsdatter, deres to Børn samt Hustruens anden Mand Doctor Peder Hegerfelt. Alle Figurerne er fremstillede knælende med foldede Hænder og

er klædte i Datidens borgerlige Dragt. Noget Kunstværk er Billedet ikke, men hele Ensemblet'et virker ganske pompøst og giver et godt Eksempel paa, hvorledes en Matador fra det 17. Aarhundrede mindedes.

Langt betydeligere og ædlere er det Epitafium, der hænger ved Siden af. Det minder om forhenværende Sognepræst ved Frue Kirke Christen Nielsen Friis. Den værdige Prælat, der døde som Præst i Ning Herred 1664, er afbildet med sin Hustru, begge Figurer knæler med foldede Hænder. I Baggrunden deles Skyerne og et Crucifiks kommer til Syne. Billedet giver en nydelig og troværdig Skildring af et Par Præstefolk fra det 17. Aarhundrede. Præstens Skikkelse er bred og værdig; hans Ansigt fortæller om en selvbevidst Mand, der var lærdere end de fleste af hans Kaldsfæller; han har et energisk Drag om Munden, og hans Øjne er dybe og aandfulde. Der er noget overlegent, næsten bydende i hans Væsen, og man ser paa ham, at han har været af de Præster, der var virkelig Hyrde for Menigheden, hvis Ord har staaet fast, fordi de er bleven sagt med Myndighed og personlig Vægt. Hustruens Skikkelse er ikke mindre karakteristisk. Hendes bløde, udvidskede Træk fortæller om den brave, ikke meget begavede Kvinde, som har været helt ud Hustru og Moder, og, som det sømmede sig en ret og from Præstekvinde, sin Mand lydig og underdanig i alle Ting. Der er noget stilfærdigt, ærbart i hendes brede Matroneskikkelse; man kan næsten se paa hende, hvor stille hun har gaaet og puslet i Hjemmet om Mand og Børn og ordnet og styret alt indenfor Husets fire Vægge. Indramningen i Barokstil er kraftig og virkningsfuld, uden Overlæsning og fortrinlig udført. Det er i det hele et af de bedste og værdifuldeste Gravminder fra det 17. Aarhundrede.

Epitafium over Provst Christen Nielsen Friis.

Smukt og værdifuldt er ogsaa det tredie Epitafium paa samme Væg fra Begyndelsen af det 18. Aarhundrede over Jens Christensen og Christen Jensen Basballe. Det savner Portrætter og bestaar af en bred Konsol i Barokstil, i hvis Midte Slægtens Bomærker og Vaaben er fremstillet. Paa Konsollen

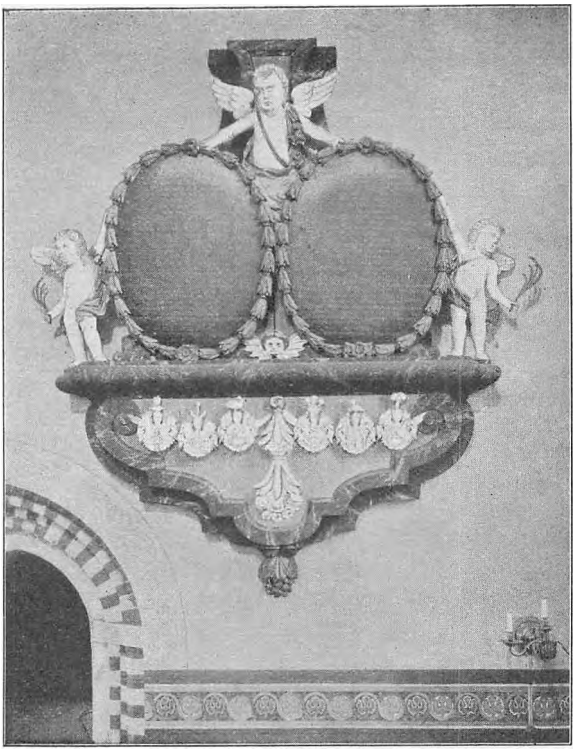

Epitafium over Basballeslægten.

hviler tvende ovale Tavler med Indskriptioner. De holdes af en Engel i Midten og en ved hver Side. Englene er mindre heldigt modellerede, hvorimod selve det dekorative Skulpturarbejde er godt udført.

Uden kunstnerisk Værdi er det andet Epitafium over Basballeslægten, fra sidste Halvdel af det 17. Aarhundrede, der hænger i Sakristiet. De fire Portrætfigurer giver imidlertid en interessant Fremstilling af en Patricierfamilie fra det 17. Aarhundrede.

Foruden de her nævnte Epitafier rummer Kirken endnu en Del andre, deraf flere med Portrætter. Fraregner man det Epitafium med udmærkede Portrætter af en Mand og Kvinde i det 17. Aarhundredes Dragt, men ellers uden Indskrift, der hænger paa den østlige Væg i det østlige Kapel, er der dog ingen af dem, der har særlig Interesse.

Indskrifterne saavel paa Epitafier som Ligsten giver derimod interessante personalhistoriske Oplysninger om en Række betydelige Aarhus Borgere. De meddeles derfor her nedenfor i Rækkefølge.

Nr. 1. Ligsten. (I Vaabenhuset).

Herunder hviler sal Arent Altholt fordum handelsmand her i Aarhuus fød 1595 død 1637 i sit alders 42 aar Med sin sal Hustru Alhed hansdatter fød 1596 død 1644 i sit alders 48 aar af gud velsignet Med 4 Sønner 1672 blev Dette begravelse kiøbt af Deris Søn Johan Arentsøn Altholt fød I Aarhuus 1635 død paa Lyngbygaard 1728 i sit alders 93 aar same aar det blev kiøbt blev Hans sal hustru Maren Hansdatter Kryssings der i til hvile nedsat som var fød i Aarhuus 1640 død same sted i sit alders 32 aar og af gud velsignet Med 4 børn gud give dem samtlig en glædelig opstandelse.

Nr. 2. Ligsten.

Her vnder hviler Peder Thomesøn fordvm Borger her i Aarhuus barnfødt i Kattervp i Wor Herred 1600 den 8 Aprili. døde Anno 1673 Den 17 Septembr hans Alder 73⅓ Aar ham opvecker Gvd paa sin Dag.

Nr. 3. Henrich Schuldts Mindetavle. (I det sydlige Kapel).

Anno 1619. Gud til ære haffuer Henrich Schultt borger her vdi aarhus stifftett

denne almindelig afftensang her vdi dene kierke EVIG att holdis effter FVNDATzENS liudelse, inlagt vdi raadhusitt och Capittelit her vdi aarhus, huortil hand goduilligen haffer giffuet 50 gamle daler, som raadit aarligen paaske afften skall sette paa rente till den personis beløning vdi skolen som same afftensangs sang skal betiene.

Nr. 4. Epitafium.

aff Kierlighed til Sinne døde, Huiller oc her hos dend S: Mands forældre Erlig actbar och velfornemme Mand Søren Jensøn Wintter, fordomb Kierchevergere Til Denne Kierche vdi 16. aar. Med sin Kierre Hustrue Marren Jens daatter.

Her Neden for Huiler Erlig, act-bar och vel-fornæmme Mand Jens Sørensøn Vintter, fordomb Borger och Handels-Mand Her vdi aarhuus, och denne Kierches vergere vdi: 27 aar, som døde Salig vdi Herren Paa S. Hansdag Ao 1670. vdi sit alders 63 aar. Sambt Hans Kiære Hustrue Erlig dyder-rig och Gud-elskende Quinde, Mette Rasmus daatter Testrup, som och Salig vdi Herren Hensoff den 13. Apr. Ao 1699. vdi sit alders 77. aar. de Leffvede til Sammen I ægte-standen Meget Kiærligt, ærligt och Christeligt vdi 27 aar, och aff Gud imedens velsigned Med 8 Sønner och 4 døttre, aff Huilche 5 Sønner och Een daatter allerrede ere vdi Guds giemme och Hviler her hos Fæderne. Indtil Frelserens Jesu Christi Herlighedsz aabenbarelse. Ao 1675.

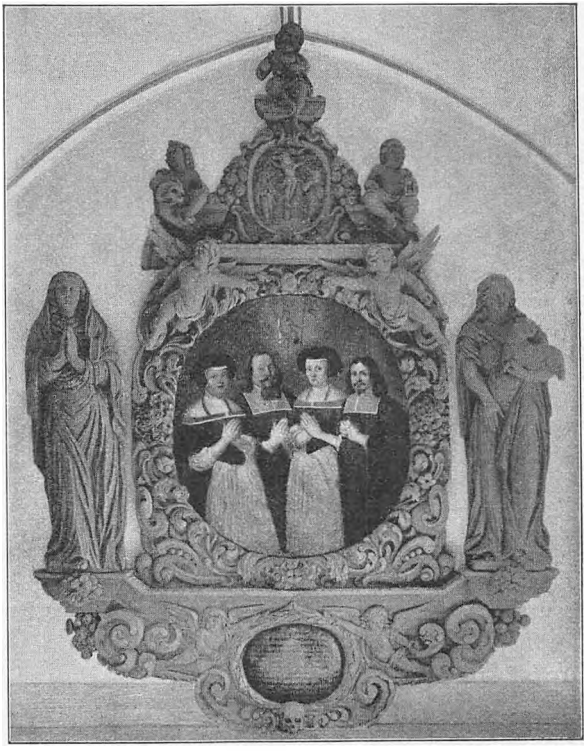

Epitafium over Basballeslægten.

Nr. 5. Epitafium.

Gud til Ære, Kirken til Prydelse og de Efterlevende til Amindelse er dette Epitaphium opsat og bekostet af disse ærlige og gudfrygtige Folk, hvis døde Legemer hviler strax her nedenfor Manden var den ærlig nu hos Gud Sal: Oluf Sørensøn fordum Raadmand og Handelsmand her i Staden, som var fød her i Aarhuus Ao 1657 den 8 Marts og døde same Sted Ao 1724 den 22 Decembr: da hand havde levet i denne syndig og møyefuld Verden paa det 68de Aar Hustruen var den i Livet Gudelskende Matrone nu hos Gud Sal: Dorothe Johansdatter, fød her i Aarhuus Ao 1665 den 28 Februarii, og død same Sted Ao 1737. d: 8 May da hun havde levet her i dette Bochim udi 72 Aar deres kiærlig og fornøyelig Egteskab, der varede 42 Aar var af Gud velsignet med 13 Børn 7 Sønner og 6 Døtre, hvoraf nogle før Forældrene ere gangne ald Kiøds Vei. Men ogsaa nogle, det Gud behager igien efterlever dem. Gud som har givet dem Liv, og som Selv er i Christo Opstandelsen og Livet, hand give dem og deres, med alle troe Christne en glædelig og ærefuld Opstandelse til det ævige Liv.

Nr. 6. Epitafium.

Min Lycke Der i Stoed At Jeg min gud Ret kiende Thi Var og gud Saa god Hand mig Sit gode gav Mit glas Det Falt i gruus da døden Mig af Hierte Men Just i dødens Knuus Var Gud min hielpestav

Her Under huiler Edle oc Welwisse Borgemest. Hans Jenssen Wintter. Ao 1648 føed i Aarhuus, i gudsfrygt fremdraget. 1684 Beskecket dene Kierckes Werge, byens ofoerforing 1687 af Kongl Mayst: Anordenet at were Raadm. 1701 Udvaldt at were Borgemester i Byen, Hvilcket forwaltet Til Sin Døds Dag, Haft Til Egte 3de Hustruer. Ao 1679 Anne Friis føde Tvilling Døttere. Horefter Gud bortkalde hinde i Alders 19 Aar 1684 Maren Mikelsdatter Malling føde 3de Søner 5 Døtterer Døde 1692 i hindes Alders 25 Aar 1696 Ingebaare Splidz Sl: Raadmm Rudolf Rosse Hen Sof i Herren Ao: 1724 i Alders 77 Aar. Lefvede Christelig Kierlig Saa Himmelen Jer vidne Borgem Salligen bort død Ao 1726 Den 18 Jauarii i Alders 78. Aar, Sov Stelle Støf, Du skalt opstaa og i din Herres huille gaa.

Restaurert tilligemed Kirken i sin Heelhed i Aaret 1866

Nr. 7. Epitafium.

Sürach: 17 Cap: Vers Gott hat den Menschen geschaffen ausz der Erden vnd macht ihn wieder Zur Erden, vnd bestimpt Ihnen die Zeit Ihres Lebens,

Her under Hviler dend Erlig agt- och Fornemme Mand Peter Jessen Faruer, och Raadmand her i Aarhuss som døde Anno 1712 i sit alders 71 Aar effter hand hafde Levet Kierligen med sin første K: Hustrue Erlig och Gudfryctig Matrone Maria Keggebens udi 12 Aar, och imedens af Gud Velszigned med 3 Sønner och 6 Døttre och hensof hun Salig i Herren Ao 1677, I sit alders 33 Aar, Och med sin Anden K: Hustrue den Gud og Dydelskende Matrone Maria Lassin udi 32 Aar, Och imedlertid Begafvet med 2 Sønner 1 Datter Och døde hun Anno . . . . i sit Alders . . . . Aar Gud gifve dennenem med Alle troendis Siæle en Glædelig Opstandelse.

Nr. 8. Epitafium.

Her Neden oc Wed denne Nederste Pille Huiller Anderss Laurssøn Barnfoed i Nüsted i Laaland, som døde Ao 1692 den 12 Apr. Vdi Sin alderss 69 Aar, Med Sin Dydige Hustrue, Karen Laurssdaatter Barnføed her i Aarhuus, Som døde Ao 1668, den 30 Septembr, Vdi Sin alders 36 aar, oc 9 Maaneder Der de Haffde Leffued Tilsammen Vdi 16 Aar oc 8 Maaneder, Oc Imidler thid Haffuer Gud Allermegtigste Dennem i deriss Ecteschab med Suiff Sønner oc Fem Døttre Welsigned. Gud giffue dennem alle en Glædelig oc ærefuld Opstandelsze.

Nr. 9. Tavle.

Herunder hviler i Herren Welædle og Welbr Hr Comerce Raad Peder Thyrsen Bøggild Fordum Høifornemme Borger og Kiøbmand i Aarhuus Med sin elskelige Hustrue Welædle og Welbr Frue Anna Maria Bøggild fød Kiersgaard Hvilke haver bekosted denne Begravelse og derhos ladet opsette denne Steen Gud til Ære Kirken til Prydelse Sit Navn til Ærlig Ihukommelse men Fornemmelig Efterkommende Descendenter til Efterretning: at denne Begravelse efter Stiftets Øfrigheds som Kirkens høye Directeurers Resolution af 26 July 1763. er henlagt til en Evig Eiendoms og Arve Begravelse, hvori Deres og Arvingers Been til Evig Tiid skal blive u-rørte, imod at derfor er givet af Dennem til Kirken Et Gaards Aul paa Aarhuus Mark kaldet efter Wangbogen Anna Justes paa Westergade, Dog at Kirken selv Vedligeholder dette Begravelse Sted, og derforuden giver til Klockerne eller Strøkonerne Aarlig Toe Mark Danske for dets tilbørlige Pyntning Hvilket alt af Kircke Wærgernes Aarlige Regnskab og de til samme for Aar 1763 henhørende Documenter tydelig for eftertiiden skal Kunde bevises.

Gud forlenne Dennem med alle Guds Udvalgte en glædelig og Ærefuld Opstandelse paa Jesu Christi aabenbarelses Dag. Aarhuus dend 29 Septbr og 3de Octbr Ao 1791.

A —Ω— Nr. 10. Tavle.

Woris oc ald Werdens Frelsere Den Kaarsfæste Christo Jesu Till Gudelig oc Christelig errindring Hafuer en Med Christen her i Sognet, Ladet bekoste dette Crucifix, som her offver Chorsdørren er opsatt, saa oc det Lidet Cammer her ved Prædickestolen Till Prædikanternis tienniste hannem Med Hustru oc Børn af maae vorde med

Naade Lüche, Salighed

Aff Jesu Welsigned,

Maa ünske huer den som dette seer oc Læser oc sige: Amen:

Nr. 11. Mindetavle.

Her nedenunder liger begraven Sl: Lauritz Lauritzen Gylling med sin elskelig kiere Konne Sl: Dorthea Jacobs Datter som bege døde Ao 1736 Gud gifve dem med alle troende Christene en gledelig og ærfuld Opstandelse

Nr. 12. Ligsten i Gulvet.

Den i live Høyagtbare og Velfornemme Knud Johanesøn Connis Fordum Borger og Negotiant sampt Kirckeverger for vor frue kircke er fød her i aarhuus Ao 1697 d 10 maii og døde Ao 1758 den 5te Sept: udi sit Alders 61. Aar 3. M: 4 D. hviler her Under med sin elskelige hustrue Kirsten Thomasdatter Höyer som var barnfød i holsteen tortoft i møl tonder sogn 1694 Døde Ao 1769 d 13 St Ad 75 a Gud give dennem og alle troende en ærefuld Opstandelse

Nr. 13. Ligsten i Gulvet.

Her hviler Well Edle Jens Rasmussøn Laasbye, Fordum Borgemester her i Aarhuus, Døede Ao 1695. udi hans alders 63de Aar, Med sin kiere Hustrue, Dyd og Gud Elschende Matrone Maren Jensdaater Winther, døede Ao 1712. udi sit alders 66de Aar, Lefvede tillsammen i Egteschap udi 33 Aar, aulede 10 Sønner og 8te Døttrer, Gud gifve dennem og os alle en glædelig og ærefuld opstandelse paa den yderste Dag.

Nr. 14. Epitafium. (I Skibet).

יְהוָה*)

Jeg er Opstandelsen Oc Liffuit: Huo som troer paa Mig hand skal Leffue: Joh XI. Huo som Troer paa Sønnen / Hand haffuer det Evige Liff: Hvo som icke Troer Sønnen hand skal icke see Liffuit / Men guds Vrede bliffuer offuer hannem: Joha: 3. Jeg veed at min Frelser leffuer oc hand skal opuecke mig aff Jorden.

Her Neden for Huiler sig Erlig oc Velforstandige Mand, Niels Pedersøn bordum, Førrige Borgemester i Aarhuss i 32. aar. oc døde 10 Avg: Ao: 1616: Med 3. sine hustr: Anne Jacobsdat: Kiersten Lauritzd: Oc Karen Jørgensd.

Nr. 15. Ligsten, opstillet ved Væggen. (I Koret).

Her under hviler Edle og welwiise Jens Christensøn Basball, fordum Raadmand og Borgemester her udi Aarhws 41 Aar, som døde 1708. udi sit Alders 71. Aar, Med sin gudelskende og dyderige kiere Hustru, Anna Christensdatter Friis som døde 1704. udi hinders Alders 64 Aar, udi deris Ecteskab som de lefde 36 Aar iblant andre Velsignelser gaf Gud dennem ogsaa en Søn, som vil Gud hviler her nest hos og alle forventer en glædelig Opstandelse, den Gud dennem gifve Amen.

Her huiler Erlig Mand S. Oluf Tunbaa Raadmand her i Byen som døde. 31. Mart. 1566. med sin k. Hustru Anne Knuds Daater som i Herren hensof. 4. Nov. 1571. saa oc hæd. oc høyl: Mand M. Christen N. Friis Sognepræst til denne Kierche som saligen bortdøde. 13. Oct. 1664. med hans kiere Hustru gudfryctig Matrone Karen Clemensdaater som Gud kaldede 1685. huilche samptlige paa Jesu Herligheds Aabenbarelsisdag en ærefuld Opstandelse ynsker oc forventer.

*) Adonøj el. Jehovah. Hebræisk Betegnelse for Gud.

Nr. 16. Epitafium.

I Skioded blød i Sofkamm'r fød, hvil'r Svend Albertsøn med glæde, Fra sorgen fort. som siger bort, i Abrahæ skiød monn qvæde. I helsingør, var hand vel født, men i Aarhuus ret opdraged, Som Gud behagd, oc det maged, Aarhus igien til sig taged, I Schol at lær', i Kirchen vær', vel Aar tilfulde, Huor i Lær're'n, oc Dyder skiøn, hand der informere skulde: Hans Hustru fiin, den Dydr'g Qvind' Johan Christens Daattr maatt være Tre Sønner favfr', hun hannem avfl'r, oc fire Døttre med ære Albert oc Hans, i Himlens glantz, nu allered' vist glimrer, Maren, Signed: Helle, Albert: Citzel i Kumm'r Land nu svimmer. Gud dem forfrem', oc ey forglem', de Døde at opvecke, Vil ey lente, som det forvent', til ævig' ær' at skicke,

Ja, jig kommer snart, Amen. Ja Kom Herre Jesu. Apoc. 22. 20.

Nr. 17. Epitafium.

יהוה

Jeg er Opstandelsen og Liffuit: Huo som troer paa Mig, om Hand end døer skal hand dog leffue Joha. XI.

Saa Elskte Gud Verden at hand gaff sin Enbaarne Søn, Paa det at alle de som tro paa hannem, icke skulle fortabis Men haffue det ewigc Liff. Johan. III.

Paa selve Epitafie-Billedet:

Ligsom Ørnen fører Sine Vinger vd, oc suæffuer offuer dennem saa Maatte hand Vdbrede Sine Vinger. Denteron. 32.

Jeg er bleffuen som en Pelican Vdi Ørcken. psal. 102.

Hun døder Sig, at hun leffue kan, Opkommer igen ieg siger Sand,

See den Guds Lam, bær Verdens svnder. Johan. I.

Det være langt fra mig at jeg skal rose mig vden aff vor Herris Jesu Christi kaarss. Gal. 6.

Hierusalem, huor tit haffuer ieg vild forsambled dine Børn, Som en høne Sin Kyllinge Vnder sine Vinger oc du Vilde icke. Mattb. 23.

Menniskens søn er icke Kommen at lade tiene Sig, men at hand skulde tiene, oc giffue Sin liff til gienløselses Betalning for mange, Marc. 10.

I Offuer sprenge mig Herre med Isop, Saa bliffuer jeg reen, toe mig ect. psal. 51.

Moyses giorde en kaaber Slange, oc Saatte hannem til en tegen. Numer. 21.

Jeg actede icke at Vide noget blant eder, Vden Jesum Christu, Oc hannem Kaarsfestede I. Corintb. 2.

Her vnder huiller sig Erlig oc Velachte Mend Peder Christensen førige Raadmand wdi Aarhus oc Soffrenn Jensen frost Borger her sammestedze Begi forige slotzschriffuere paa Schanderborg, Med dieris kierre hwstru Erlig oc Gudfrøchtige Quinde Mette Lauritzdaater, som er wdi Herrn bortkallede, oc døde Peder Christensen den. 27. Sept. Ao. 1610. Ætatis Suæ. 62. Seffren Jensen den 30. Nov: Ao 1642. A: Suæ. 65. Mette Lauritzdatter den 20. Dece. Ao. 1642 A suæ. 76 Gud giffue dennem med alle tro Christene en gledelige oc ærefuld opstandelse.

Jeg veed at min Frelsere leffuer oc hand skal her effter opuecke mig aff Jorden Oc ieg skal der effter omgiffuis met denne min Hud, oc ieg skal see Gud i mit Kiød. Job. XIX.

Nr. 18. Epitafium.

Staa stille Wanders Mand, oc Wed denne Hukommelsis anseelse Betenck Dit Legoms Schrøbelighed oc Tilstundende Wisze Død, Paa det du Kanst Leffue Christeligen oc Dø Saligen. Herneden Huiler Borgemester Hans Pedersøn Barnefød udi Flensburgh Anno 1603, Oc Døde Ao 1650, Som effterlod sig Tuende Børn, Peder Hanszøn oc Mette Hansz Daatter, Saa Wilsom den Dydrige Hustrue Oc Matrone Kirstine Lauridtz Daatter Bordingh fød udi Christrup Wed Randers Ao 1621 den 2 Febr, Som effter Hindes Sal: Mands Dødelig affgang acter Begaff sig udi Echteschab Med Doctor Peter Hegerfeldt, fød udi Kiøbinghaffn oc Medico Her i Byen, Med Huil-

cken Hun Leffuede Sex aar oc Sex Maaneder, oc Døde Hun Ao 1662 den 31 Julii, Effter at hun Haffde udi denne Kummerfulde Grædedal Fuldendet 41 Aar oc Sex Maaneder Ringer 4 Dage. Gud giffue denne Dig oc os alle, i sin Tid en Glæde oc ærefuld Opstandelse Det Ønsker De affdødis Effterlatte Slecht oc Gode Wenner. Aarhus 1662 den 12 Nou: (Nederst paa Epitafiet staar Aarstallet 1651).

D. O. Nr. 19. Epitafium. M. A.

Meritis et Memoriæ Christierni Nicolai Frisii qvondam Scholæ Hoffersnensis Rectoris. dehinc Ecclesiæ Raarupensis in Biercherridt Pastois. et Ejusdem Nomarchiæ Præpositi, Postea Cætus huius S. ædis Ecclesiastæ Premary. Capituli Canonici, Nomarchiæ Ning: Præpositi, Artium et Philosophiæ Magistri Viri Pietate, Candore et gravitate Commendabilis, Mariti defideratissimi, Undecim liberorum Patris, Mæstissima Conjux Catharina Clementina. P. C.

Nr. 20. Epitafium med 2 Inskriptioner.

1. Staa gunstig Læsere har du lyst til at læse Grafskrifter saa læs og her, at her findes to som een, af et blood, et Huus, et Embede, et Lif og Lefnet, nogen stund fra hinanden adskilde nu u-adskillelige, hver i sin Graf, en from Fader hos en elskelig Søn hvo er Faderen? Velædle og Velviise Jens Christensøn Basballe fød 1637, død 1708, da hand efterlod denne sin Søn fordum høybetrode Borgemester i Aarhuus oprunden af en af de da fornemeste Familier her i Byen, oplærdt ey allene i Byens Scholer, men endog paa fremmede Steder, hvorved hand er fremvoxen i Gudsfrygt, Forstand og Erfarenhed. at blive det hand til døden blef, en retskaffen Øfrigheds Mand, en berømmelig Kjøb Mand Hand var gift med Maren Jacobsdater Vinter 1 aar, med Anne Christensdater Friis 36 Aar tvende meget Gudfrygtige og Dyderige Damer i sit første Ægteskab var hand uden Børn, i sit andet velsignet med en Søn } der som var hands eeniste Arfving, } imens hands Fader levede var Fader til 6 } Børn efter hands død til andre } Børn Da hand var død, har denne hans elskelige Søn og saa betenct sin Død, og da giort sin Graf Tæt hos sine kiære Forældris Graf, ja over deris sammenliggende Graver, opsat disse sammenstaaende Grafskrifter til de Dødes udødelige Minde, hvilke i Haabet ere hensovede paa hin dag at nyde en ærefuld Opstandelse

2. Vandrings Mand staa og læs, hvorledis dette Epitaphium fatter to i et, nemlig, de to, som herunder i Herren hviler, samlede til et Sted, en Skikelse, en Giemme, en Hvile, her med deris sl: hensovede Hustruer sammensovende, dend eene ved dend andens side, een elskelig Søn hos sin fromme Fader. hvo er Sønnen? Høyfornemme nu Himmel-salige Christen Jensøn Basballe fød 1672, død 17 da hand efterfulte denne sin Fader, hvis Sæde Sønnen efter Faderen med Ære beklædde i Aar, opdragen i sine Forældris priselige fodspor, uden Lands forsøgt og øvet i alle behørige Videnskaber med ald ønskelig forfremmelse, at være dend hand sig altid viisde en retsindig Borgemester en god Christen i Ægteskab med tvende høyelskelige Hustruer som vare begge af fornemme Herkomst og priselig Adfær levede } først med Vibece } Arildsdater Bentzon dernest med Anne } imidlertid velsignet med nemlig } 6 Sønner og 3 Døttre i Nielsdater Friis } Ægteskabs Planter } sit første Sønner og Døttre i } sit sidste } Ægteskab. I de gudelige dødstanker, som hand altid om sin dødelighed har baaret, har hand Anno 1725 bekostet dette Epitaphium. som et høyfortient Monument over sine allerkiæriste Forældre, hvor under hand har udvalt at samles til sit Folk forventendes en høytidelig Forsamling i de ævige Boliger.

(Efter hans Død har Efterkommerne forglemt at lade Tallene anføre).

Nr. 21. Mindetavle. (I Sakristiet).

Gud til ærre andre til got exempel, haffuer Peder Tomæsøn pors, forvden Leyersteden betaldt, giffuet til Kier(k)ens Bygning it halff hundre slette Dlr, paa det Hans beene Wberørrt I graffuen maatt Huille: Anno 1673.

Gud til ærre, andre til got, exempel, haffuer, Nielsmickelsøn tysk, oc maren Jensdaatter forvden Leyersteden betalt, giffuet, til Kierckens Bygning 60 slette dlr, paa det dieres beene Wberørt I graffuen maatte huille: Anno 1697.

Nr. 22. Mindetavle.

Løffwerdags (Ewigewarindis) Afftensangspredikens Fvndatz Bekosted aff Søffren Jensen Anno 1619.

Gud till ære, haffuer Søffren Jensen frost radmand i aarhus och hans kiere høstru Mette Lauritzdaatter aar 1619, stifftett den almindelig afftensangs predicken, vdi denne kierke, Evig at holdis, vnder den pen och straff som Fvndatzen inlagt i raadhusit och Capittelit her vdi aarhus om formelder, huortil der goduiligen haffuer giffuit 200 gamle daler som raadit aarligen paaskeafften skal sette paa rente til den prestis beløning same prediken skal betiene.

Nr. 23. Epitafium.

I. N. I. Til En Herlig Opstandelse og Samfund med Den Himmelfarne Siæl, Giemmes her, det Iordicke Legems Levninger af ædle Hans Jenssøn Buchtrup, Borger og Handlings-Mand her i Aarhuus, Som var født, i Ebbeltoft, d: 18 Augustu 1683 og Døde d: 30 Septembris 1753, efter at Hand udi 18¼ aar, med Berømmelse havde været dette Guds Huuses-Værge, annammet dens Bygning udi maadelig Tilstand, med 1600 Rdr, Leveret Den fra Sig udi god Tilstand af Bygningning med Capital, 4600 Rdr; givet til Kirken for dette Epitaphium og begravelse, at Reen og vedligeholde 120 Rdr; Til de Fattiges Danske Skole her i Byen 100 Rdr. Til de Fattige Enkers Cassa her i byen 100 Rdr, alt Courant Mynt, Havde været i Ægteskab med Dydige og Gudfrygtige Matrone nu Sal: Maren Jensdaatter, Forhen udi Herren hensoovit, uden Livs Arvinger, Fuldendte Sine Dage med Ære. Derfor Tak Sal: Buchtrup da, som Pyntet Herrens Boelig Den Fattig Ungdom Skal Dig Stedse Takke Troelig Dit Liv var Kirkens Tarv, I Døden Tenkte du Paa Fattige Enker og Børn; kom Læser det ihu. Hans Siæl behagede Gud, derfor kastede Hand med Hannem af dette Onde Liv. Visd: 4: V: 14.

Nr. 24. Epitafium.

Christelig Efter-Minde Over Edle og Velviise Raadmand Sal: Niels Lauridtzøn Som i Herren hensov D. 24 Junii Ao 1710 I hans Alders 65 Aar. Med Sine: Dydedle Hustruer: Sal. Anne Jensdatter Wegersløf Som effter 18 Aars Egteskab Velsignet med 10 Børn forlod dette forkrænkelige Ao 1689: Alders 36 Aar Sal. Margrette Henriksdatter Blichfeld Som i 19 Aars Egteskab Velsignet med 10 Børn af Herren blev bortkaldet D. 24 Juli Ao 1710 i sin Alders. 45. Aar, I Himmelen de prydet staar Med Ærens dyre Krone Hvor glæden aldrig ende faar For Guds og Lammeds Trone.

Nr. 25. Epitafium.

Gud til Ære Oc Kircken til Prydelse er dette Epithafium opsat Efterkommerne til Admindelse at herunder hviler Erlig och nu hos Gud salig Christensøn Basballe fordum fornemme Handelsmand herudi Aarhus som Døde dend 12 Novbr: Ao 1687 udi hans Alders 76 Aar med sin kiere Hustru Elisabet Pedørsdatter som Døde dend 27 Octbr: 1658 udi hendis Alders 34 Aar leffde de udi Echteskab tilsamen 14 Aar. Saa oc hviler her. Søffren Ottesøn Molbo fordum fornemme Handelsmand oc som Døde dend 22 April Ao 1661 i hans Alders 37 Aar med sin kiære Hustru Inger Hieronimusdatter i Deris Echteskab leffde de i 7 Aar hun kom siden med Raadmand Christen Basballe udi Echteskab leffede de tilsammen 34 Aar Døde den 17 Febr Ao 1708*) udi hindis Alders 74 Aar

*) Paa Epitafiet staar fejlagtig anført 1608.